

ΓΙΑΝΝΗΣ Μ. ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ – ΤΖΕΝΗ Δ. ΝΤΕΣΤΑΚΟΥ

**ΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ
ΣΤΗΝ**

**Γ' ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ
ΤΗΣ ΕΡΜΙΟΝΗΣ**

Β' ΕΚΔΟΣΗ ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ

ΑΘΗΝΑ 2026

ΓΙΑΝΝΗΣ Μ. ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ – ΤΖΕΝΗ Δ. ΝΤΕΣΤΑΚΟΥ

**ΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ
ΣΤΗΝ Γ' ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΡΜΙΟΝΗΣ**

Β' ΕΚΔΟΣΗ ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ

ΑΘΗΝΑ 2026

- Γιάννης Μ. Σπετσιώτης – Τζένη Δ. Ντεστάκου
***Οι Φιλέλληνες στην Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης – Β' Έκδοση
Βελτιωμένη***
- Επικοινωνία: 694 4594 954
e-mail: edestakou@yahoo.gr
- Εκτύπωση: **Digital Printing Centre**
Πατούσα 3, 106 81 Αθήνα, τηλ. 210 3300430
e-mail: digitalprintingcentre@outlook.com

Αθήνα, 2026

ISBN: 978-618-87087-2-3

Με τη συμπλήρωση 200 χρόνων από τον θάνατο του Λόρδου Μπάρον
το **2024** ανακηρύχθηκε ως «**Έτος Λόρδου Βύρωνα και
Φιλελληνισμού**». Στους αναφερόμενους στα Πρακτικά της Γ'
Εθνοσυνέλευσης της Ερμιόνης **Φιέλληες** αφιερώνεται το παρόν
βιβλίο, ως ελάχιστος φόρος τιμής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

9	Σύντομο Χρονικό
11	Εισαγωγή
14	Οι Φιλέλληνες
15	Τόμας Γκόρντον (Γόρδων)
18	Στράτφορντ Κάνιγκ
22	Γουίλλιαμ Γκίβεν Ρουάν Χάμιλτον
25	Τόμας Αλεξάντερ Κόχραν
32	Αρχείο Cochrane (Κόχραν)
44	Σερ Ρίτσαρντ Τσωρτς
47	Ιωάννης - Γαβριήλ Εϋνάρδος
49	Λουίς- Αντρέ Γκοσσέ (Γκος)
54	Ετιέν - Μαρέν Μπαγί (Βαλλή)
56	Φιλίπ Ζορντάν (Ιορδάνης)
58	Καρλ Έϊδεκ
62	Ο Φιλελληνισμός στην Ευρώπη
63	Μεγάλη Βρετανία
65	Ελβετία
66	Γερμανία
67	Κάτω Χώρες (Βέλγιο και Ολλανδία)
68	Γαλλία
70	Σουηδία
	Δανία

71 Πολωνία

Ιταλία

72 Ισπανία

Ρωσία

75 Ο Φιλελληνισμός εκτός Ευρώπης

Αϊτή

76 Η.Π.Α.

80 Ινδία

81 Η Εθνοσυνέλευση προσφεύγει στις Φιλελληνικές Οργανώσεις

85 Ακροτελεύτιες σκέψεις

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές

Βιβλία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αντιφώνηση του Προέδρου της Δημοκρατίας Κου Προκόπη

Παυλόπουλου

Σύντομο Χρονικό

Υπάρχουν ιστορικοί που δεν κάνουν καμιά αναφορά στην Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης και κάποιοι άλλοι που την προσπερνούν υποβαθμίζοντας με αυτό τον τρόπο τη σημασία της. Υπάρχουν βέβαια και οι ιστορικοί καθώς και οι φιλόστορες - ερευνητές που αναφέρονται σ' αυτή υποστηρίζοντας ότι η Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης:

- Αναδείχθηκε σπουδαίος πυλώνας στήριξης της Ελληνικής Επανάστασης, γιατί επωμίσθηκε δυναμικά τον ρόλο της «επίσημης Κυβέρνησης της Ελλάδας».
- Όρισε με σαφήνεια ως πολίτευμα της χώρας το κοινοβουλευτικό, στη βάση του οποίου συντάχθηκε λίγους μήνες αργότερα το Σύνταγμα της Τροιζήνας.
- Εκδήλωσε την εθνική ανάγκη για την εκλογή ως κυβερνήτη της χώρας τον Ιωάννη Καποδίστρια.
- Σφυρηλάτησε την εθνική ενότητα και συμφιλίωση των Ελλήνων
- Αναθέρμανε τον Φιλελληνισμό στην Ευρώπη και σχεδόν σ' ολόκληρο τον ελεύθερο κόσμο.

Το 2017, με τη συμπλήρωση των εκατόν ενενήντα χρόνων από την Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης, με ομόφωνη απόφαση του Δ.Σ. του Ερμιονικού Συνδέσμου παραδόθηκε έγγραφο αίτημα στην κα Κέλλυ Μήτσου, Πρόεδρο τότε του αρμόδιου Νομικού Προσώπου του Δήμου Ερμιονίδας, προκειμένου «η επέτειος της Γ' Εθνοσυνέλευσης της Ερμιόνης να καθιερωθεί ως ιστορική τοπική εορτή. Η δε φετινή

190^η επέτειος να εορταστεί με λαμπρότητα και στον υψηλότερο βαθμό με την παρουσία του Προέδρου της Δημοκρατίας κυρίου Προκόπη Παυλόπουλου».

Το αίτημά μας έγινε αποδεκτό από τον αείμνηστο δήμαρχο Δημήτρη Σφυρή και με τη σύμφωνη γνώμη του Κοινοτικού Συμβουλίου Ερμιόνης, επί προεδρίας του επίσης αείμνηστου Χρήστου Δάγκλη, η επέτειος των 190 χρόνων γιορτάστηκε με μεγαλοπρέπεια.

Με το πέρας της καθιερωμένης δοξολογίας στον Μητροπολιτικό Ι.Ν. των Ταξιάρχων και την κατάθεση στεφάνου από τον ΠτΔ στο μνημείο των ΗΡΩΩΝ της Ερμιόνης έγινε στο Κοινοτικό Κατάστημα της πόλης (παλαιό Δημοτικό Σχολείο) η ανακήρυξη του ΠτΔ σε Επίτιμο Δημότη του Δήμου Ερμιονίδας. Κατά την αντιφώνησή του ο ΠτΔ κύριος Προκόπης Παυλόπουλος, διαπρεπής καθηγητής του Διεθνούς Δικαίου, εκφώνησε ιστορικό λόγο υπογραμμίζοντας τη μέγιστη σημασία της Γ' Εθνοσυνέλευσης της Ερμιόνης. Τον σπουδαίο αυτό λόγο δημοσιεύουμε στο Παράρτημα του παρόντος βιβλίου.

Τέλος θα ήταν σημαντική παράλειψη αν δεν αναφέραμε τη συμβολή σ' αυτόν τον μεγαλειώδη εορτασμό του κυρίου Γεωργίου Γεννηματά, πρέσβη Ε.Τ., φίλου της Ερμιόνης, ο οποίος τότε υπηρετούσε ως Γενικός Γραμματέας της Προεδρίας της Δημοκρατίας.

Εισαγωγή

Δεν υπάρχει βιβλίο Ιστορίας που να αναφέρεται στην Ελληνική Επανάσταση και στον επταετή αγώνα των Ελλήνων κατά των Τούρκων και να μην κάνει λόγο για τους Φιέλληνες και το κίνημα του Φιλελληνισμού που αναπτύχθηκε κυρίως στην Ευρώπη αλλά και σε χώρες της Αμερικής και της Ασίας.

Μέχρι τότε ο κόσμος γνώριζε και θαύμαζε τους αρχαίους Έλληνες για τον πολιτισμό που είχαν δημιουργήσει. Τώρα εμπνέεται παρακολουθώντας τον αγώνα των «Νεοελλήνων». Άξιοι απόγονοι ονομαστών προγόνων πολεμούν εναντίον της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με απaráμιλλο ηρωισμό και αυτοθυσία για τη λευτεριά και την ανεξαρτησία τους.

Για τον Φιλελληνισμό και τους Φιέλληνες έχουν γραφτεί και ειπωθεί πολλά. Το θέμα εικάζεται πως έχει εξαντληθεί και κάθε άλλη αναφορά μόνο επαναλήψεις θα περιέχει. Αυτό φυσικά δεν ευσταθεί, αφού η έρευνα κυρίως των πρωτογενών πηγών (εγγράφων και άλλων τεκμηρίων), συνεχίζεται. Νέες απόψεις διατυπώνονται, κάποιες από τις οποίες είναι «εκ διαμέτρου» αντίθετες από τις παλαιότερες και νέες μελέτες αναδεικνύονται. Ιδιαίτερα σε επίπεδο Τοπικής Ιστορίας ορισμένα γεγονότα που συνδέονται με τους Φιέλληνες και τον Φιλελληνισμό επιβάλλεται να ερευνηθούν, να μελετηθούν και να προβληθούν.

Το φιλελληνικό κίνημα κυριάρχησε, όπως είναι γνωστό, και στη Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης. Απασχόλησε έντονα τους πληρεξούσιους που συμμετείχαν σ' αυτή και το σπουδαιότερο τα έγγραφα που συντάχθηκαν και στάλθηκαν σε Φιλέλληνες και φιλελληνικές εταιρείες, ως προς τη διατύπωσή τους αλλά και το ουσιαστικό τους περιεχόμενο, είναι εξαιρετικά σημαντικά. Με βάση το αρχαικό υλικό και τη σχετική βιβλιογραφία θα πορευτούμε και θα εξετάσουμε τα γεγονότα και τις ενέργειες με τις οποίες η Εθνοσυνέλευση αναγνώρισε την προσφορά των Φιλελλήνων ζητώντας παράλληλα και τη συνδρομή τους για την τελική και νικηφόρα έκβαση του αγώνα. Πράγματι όλες αυτές οι επιτυχείς ενέργειες προσέγγισης του φιλελληνικού κινήματος από την Εθνοσυνέλευση αποτέλεσαν τη βάση και προετοίμασαν το έδαφος της τελευταίας αναμέτρησης των συμμαχικών δυνάμεων με τον τουρκικό στόλο στη ναυμαχία του Ναβαρίνου και την τελική επικράτησή τους.

Είναι γνωστό πως στην Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης πραγματοποιήθηκαν είκοσι οκτώ συνεδριάσεις, δέκα προκαταρκτικές, δεκαεπτά τακτικές και μία έκτακτη. Στις δεκατρείς απ' αυτές υπήρξαν αναφορές σε Φιλέλληνες και Φιλελληνικές Εταιρείες. Αναγνώστηκαν και στάλθηκαν σχετικά έγγραφα, στα οποία εκφράζονταν η ευγνωμοσύνη και οι ευχαριστίες των πληρεξουσίων για όσα είχαν προσφέρει υπέρ της Ελλάδας. Διατυπώνονταν, επίσης, και αιτήματα για μεσολάβηση επίλυσης των μεταξύ τους διαφορών αλλά και για άμεση οικονομική ενίσχυση. Πέρα απ' αυτά, όμως, στόχευαν και στην ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των λαών της Ευρώπης και του υπόλοιπου κόσμου για την

«καθαρότητα» του αγώνα και αυτό επιτεύχθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Ήδη από την πρώτη τακτική συνεδρίαση της 11^{ης} Φεβρουαρίου 1827, οι νόμιμοι πληρεξούσιοι των διαφόρων επαρχιών της Ελλάδας υπό την προεδρία του Γεωργίου Σισίνη, συνέταξαν, ενέκριναν και έστειλαν προς όλους τους Έλληνες διακήρυξη με περιεχόμενο αισιόδοξο και ενθαρρυντικό. Παράλληλα, όμως, και ανακουφιστικό του πόνου και των δεινών του λαού και συνάμα παραινετικό για τη συνέχιση του αγώνα μέχρι την τελική έκβαση.

Ειδικότερα, ένα μέρος της διακήρυξης ήταν αφιερωμένο στους Φιλέλληνες που αναγνωρίζοντας τις θυσίες και τα δεινά των Ελλήνων, ήταν αποφασισμένοι να προσφέρουν ηθική και υλική βοήθεια.

Οι Φιλέλληνες

Ήδη στο βιβλίο μας «Πρόσωπα και γεγονότα της Εθνανάστασης του 1821 στον Κάτω Ναχαγιέ» κάναμε λόγο για τους τρεις Φιλέλληνες που πέρασαν από την Ερμιονίδα (Τζώρτζ Τζάρβις, Μαξιμ Ρεμπώ, Ιωσήφ Σκάρπα). Με αφορμή, λοιπόν, την παραπάνω αναφορά συνεχίζουμε τη μελέτη αυτού του πολύ ενδιαφέροντος θέματος με έμφαση στα τοπικά γεγονότα.

Οι Φιλέλληνες στους οποίους απευθύνθηκε η Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης ήσαν οι εξής:

Τόμας Γόρδων	Ιωάννης Γαβριήλ Εϋνάρδος
Στράτφορντ Κάνιγκ	Λουΐς - Αντρέ Γκοσσέ (Γκος),
Γουίλλιαμ Γκείβεν Ρόουαν Χάμιλτον	Ετιέν – Μαρέν Μπαγί (Βαλλή),
Τόμας Αλεξάντερ Κόχραν	Φιλίπ Ζορντάν (Ιορδάνης)
σερ Ρίτσαρντ Τσωρτς	Καρλ Έιδεκ

Οι χώρες καταγωγής τους ήσαν οι:

Βρετανία (5+1)	Γαλλία (2)
Ελβετία (2)	Γερμανία (1)

Περνάμε, λοιπόν, στην παρουσίαση των Φιλελλήνων αυτών με ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα του καθενός, που το αναζητήσαμε στις αναφορές που έγιναν στο όνομά τους στις συνεδριάσεις της Εθνοσυνέλευσης αλλά και στη σχετική βιβλιογραφία.

Τόμας Γκόρντον (Γόρδων) – Thomas Gordon (1788 – 1841)

Βρετανός στρατιωτικός, μεγαλοκτηματίας και περιηγητής γεννημένος στη Σκωτία. Σπούδασε στο κολλέγιο Eton και στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Το 1808, μετά την αποφοίτησή του από το Πανεπιστήμιο, κατατάχθηκε στο Σύνταγμα Ιππικού "Royal Scots Greys", από το οποίο παραιτήθηκε τον Μάιο του 1810 με τον βαθμό του ίλαρχου.

Λίγους μήνες αργότερα φιλοξενήθηκε από τον Αλή Πασά στα Γιάννενα ενώ ταξίδεψε στην Κωνσταντινούπολη, τη Θεσσαλονίκη, τη Μικρά Ασία καθώς και σε χώρες της Ασίας και της Αφρικής.

Το 1815 σ' ένα ταξίδι του στην

Κωνσταντινούπολη γνώρισε την Ελληνίδα Βαρβάρα Κανά, την οποία κατόπιν νυμφεύθηκε. Ο γάμος αυτός καθώς και η γνωριμία του με τους αδελφούς Αλέξανδρο και Δημήτριο Υψηλάντη στο Βουκουρέστι, τον έφεραν πολύ κοντά στην Ελλάδα. Αποτέλεσμα ήταν να αναπτύξει έντονο φιλελληνικό ενδιαφέρον, ώστε να θεωρείται από τους πρωτοπόρους και γνήσιους Φιλέλληνες.

Ενώ βρισκόταν στο Παρίσι, πληροφορήθηκε την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης. Αμέσως ανέλαβε σημαντικές πρωτοβουλίες για τη στήριξη του αγώνα. Συνδέθηκε με Γάλλους αξιωματικούς Φιλέλληνες, αγόρασαν από κοινού όπλα και πολεμοφόδια και έφτασαν στη Χώρα τον Αύγουστο του 1821. Με την άφιξή του ο Γόρδων τοποθετήθηκε ως επιτελάρχης στο επιτελείο του Δημητρίου Υψηλάντη.

Δυσारेστημένος από τις βιαιότητες των Ελλήνων μετά την άλωση της Τριπολιτσάς επέστρεψε, τον Νοέμβριο του 1821, στη Χώρα του. Έναν χρόνο αργότερα, τον Νοέμβριο του 1822, η Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδας από την Ερμιόνη του έστειλε επιστολή ζητώντας του να επιστρέψει. Ο Γόρδων αρνήθηκε. Δεν έπαψε, ωστόσο, να ασχολείται με το κίνημα του Φιλελληνισμού, ώστε να καταστεί συνεχές, δυνατό, πανευρωπαϊκό, όχι αποσπασματικό, ευκαιριακό και υπόθεση ορισμένων ρομαντικών.

Με τη σύναψη του πρώτου δανείου η ελληνική αντιπροσωπεία ζήτησε πάλι από τον Γόρδων(α) να επιστρέψει στην Ελλάδα αλλά για μια ακόμη φορά αρνήθηκε εξ αιτίας του εμφυλίου πολέμου που είχε ξεσπάσει στη Χώρα και ο οποίος τον δυσारेστούσε. Τελικά έφτασε στην Ελλάδα στις 11 Μαΐου 1826 και του επιφυλάχθηκε θερμή υποδοχή στο Ναύπλιο. Μία από τις αποστολές που ανατέθηκε στον Γόρδων(α) ήταν να συνοδεύσει την προτελευταία δόση του δεύτερου βρετανικού δανείου ύψους 14.000 λιρών προς την Ελλάδα. Μάλιστα συμφώνησε να διατηρήσει τον απόλυτο έλεγχο διαχείρισής του και συνετέλεσε στην ορθή διανομή του. Έτσι φρόντισε τα χρήματα αυτά να φτάσουν σε πρόσφυγες από διάφορα μέρη της Ελλάδας, που τα είχαν πραγματικά ανάγκη.

Στην Α' τακτική συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης της 11^{ης} Φεβρουαρίου 1827 προτάθηκε να σταλεί ευχαριστήριο γράμμα προς τον Συνταγματάρχη Θ. Γόρδων(α), ο οποίος, χωρίς κανείς να του το ζητήσει, βρέθηκε αυθόρμητα στον Πειραιά θέλοντας να βοηθήσει τους Έλληνες. Στο έγγραφο μεταξύ άλλων αναφέρονται και τα εξής:

«Η επιτυχία του προς κυρίευσιν του Πειραιώς επιχειρήματος χρεωστέεται, κατά μέγα μέρος εις την φρόνησιν και την στρατηγικήν δεξιότητά σας». Στη συνέχεια αναγνώριζαν τον ένθερμο ζήλο, τα «γενναία φρονήματα», τις χρηματικές θυσίες και τις γενικότερες υπηρεσίες του Γόρδων(α) στον αγώνα.

Τέλος ανέφεραν ότι «Η Εθνική Συνέλευση αισθανόμενη κατά βάθος τον κίνδυνο του φρουρίου των Αθηνών, θέλει λάβει, άνευ αναβολής καιρού δραστήρια μέτρα προς σωτηρίαν αυτού. Διο προτρέπει και την γενναιότητά σας να αναφερθείτε προς αυτήν περί πάντων, όσα κρίνεται αναγκαία να χορηγηθώσι προς υποστήριξιν ταύτης της θέσεως του Πειραιώς της οποίας ανεδείχθητε λαμπρός υπέρμαχος».

Στις 3 και 4 Μαρτίου 1827 του ίδιου έτους ο Γόρδων διακρίθηκε στη μάχη της Καστέλας. Στις 6 Απριλίου εξέφρασε την ελπίδα ότι μπορεί να συμφιλιώσει τα κόμματα ζητώντας από τον Κόχραν χίλια (1.000) τάλια για τις ανάγκες του στρατεύματος και στις 13 του ίδιου μήνα συνέβαλε σημαντικά στην απελευθέρωση της Ιεράς Μονής του Αγίου Σπυρίδωνα στον Πειραιά. Μετά τη μάχη στον Ανάλατο, στις 24 Απριλίου 1827, ο Γόρδων παρέμεινε στην Ελλάδα μέχρι τον Ιούλιο, οπότε και επέστρεψε στη Μεγάλη Βρετανία.

Επανήλθε το καλοκαίρι του 1828 με διαφορετικό ρόλο και ως τον Φεβρουάριο του 1831 διεύθυνε τις ανασκαφές στον ναό της Ήρας στο Άργος καθώς, έχοντας κάνει ανάλογες σπουδές, είχε αναπτύξει έντονο ενδιαφέρον για την ιστορία και την αρχαιολογία. Παράλληλα, το 1829, έκτισε στο Άργος την περίφημη οικία του που σώζεται μέχρι σήμερα. Επιστρέφοντας στην πατρίδα του τον Φεβρουάριο του 1831, άρχισε να ασχολείται με τη συγγραφή του έργου «Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως», το οποίο ολοκλήρωσε τον Ιανουάριο

του 1833. Το πλήρες έργο του μεταφράστηκε το 1904, με ιδιαίτερη «λογοτεχνική δεξιότητα», από τον «Άγιο» των ελληνικών γραμμάτων Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη και επί εκατό χρόνια παρέμενε ανέκδοτο. Κυκλοφόρησε το 2015 από το Μορφωτικό ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας (Μ.Ι.Ε.Τ.). Τότε, επέστρεψε ξανά στην Ελλάδα και τιμήθηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση, μετά την άφιξη του Όθωνα, για τις υπηρεσίες που πρόσφερε κατά τη διάρκεια του επαναστατικού αγώνα. Διετέλεσε, επίσης, Γενικός Διοικητής Πελοποννήσου και προήδρευσε με αυστηρότητα σε διάφορα Στρατοδικεία.

Από τον ελληνικό στρατό αποστρατεύτηκε τον Ιανουάριο του 1839 με τον βαθμό του υποστράτηγου, ενώ η υγεία του είχε αρκετά επιδεινωθεί. Απεβίωσε από νεφρική ανεπάρκεια στις 20 Απριλίου 1841 στην Lonmay της Σκωτίας, την πόλη όπου γεννήθηκε.

Πραγματικά ο Γόρδων ήταν μια ευαίσθητη ψυχή και από τους πλέον ανιδιοτελείς και ευγενείς Βρετανούς Φιλέλληνες που αγωνίσθηκε για τα ελληνικά δίκαια. Γι' αυτό απολάμβανε τον σεβασμό και την εκτίμηση της ελληνικής κοινωνίας και έφερε τον βαθμό του επίτιμου Αντιστράτηγου του ελληνικού στρατού.

Στράτφορντ Κάνιγκ – Lord Stratford Canning (1786 -1880)

Βρετανός διπλωμάτης, ο μακροβιότερος πρέσβης του κράτους στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Ήταν ξάδελφος του Τζώρτζ Κάνιγκ, που διετέλεσε πρωθυπουργός της Μεγάλης Βρετανίας. Υπηρέτησε, ως πληρεξούσιος υπουργός, στις Η.Π.Α. μεταξύ των ετών 1820-1824 και ως πρέσβης στην Οθωμανική αυτοκρατορία την τριετία 1825-1828. Τότε ήλθε σε επαφή και με τον επαναστατικό αγώνα των Ελλήνων.

Στην Ζ' προκαταρκτική συνεδρίαση της 28^{ης} Ιανουαρίου 1827 διαβάστηκε δεύτερη επιστολή του πρεσβευτή Στράτφορντ Κάνιγκ προς τον Γενικό Αρχηγό Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Τον ενημέρωνε ότι καθυστερούσε να του απαντήσει, γιατί περίμενε την κατάλληλη στιγμή (την ευκαιρία) να προτείνει στην Υψηλή Πύλη τις ειρηνευτικές προτάσεις που του είχε εμπιστευθεί η Γ' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (1826). Συγχρόνως τον πληροφορούσε πως χρειάστηκε αρκετός χρόνος για να κερδίσει τη συγκατάθεση και τη συνεργασία της Ρωσίας και της Γαλλίας αλλά και των άλλων συμμαχικών κρατών. Τόνιζε, επίσης, ότι «η αυλή του», υπονοώντας την Αγγλία, «χαρίζει τη μεσιτεία», που ζήτησε απ' αυτή η Γ' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (1826). Επιπλέον σημειώνει ότι θεωρεί την ομόνοια και τη συνεννόηση ως τα μοναδικά μέσα και τον ασφαλή δρόμο για να διαφυλαχθούν όσα επιτεύχθηκαν στον αγώνα μέχρι εκείνη την ώρα.

Προέτρεπε δε να υπάρχει ενότητα στο Έθνος και τους αρχηγούς του αλλά και σταθερότητα στη βάση του αιτήματος προς την Πύλη (Τουρκία).

Η απάντηση στον πρέσβη αποφασίστηκε στην Εθνοσυνέλευση να δοθεί από τον Κολοκοτρώνη, καθώς σ' εκείνον απηύθυνε την επιστολή. Να τον πληροφορήσει ότι όλα θα γίνουν σύμφωνα με τις υποδείξεις και τις προτροπές του και να μην έχει καμιά αμφιβολία γι' αυτό.

Στην Η' προκαταρκτική συνεδρίαση της 29^{ης} Ιανουαρίου διαβάστηκε η απαντητική επιστολή του Κολοκοτρώνη προς τον πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη Στράτφορντ Κάνιγκ, την οποία ενέκριναν οι πληρεξούσιοι της Εθνοσυνέλευσης. Στη Δ' τακτική συνεδρίαση της 17^{ης} Φεβρουαρίου 1827 προτάθηκε και έγινε αποδεκτό να σταλεί γράμμα στον Άγγλο πρεσβευτή Κάνιγκ στην Κωνσταντινούπολη που να τον διαβεβαιώνει ότι το ελληνικό έθνος ευγνωμονεί τη Μεγάλη Βρετανία και τις άλλες Μεγάλες Δυνάμεις για τη μεσολάβηση στο ελληνικό ζήτημα, Συνάμα γνωστοποίησαν στον πρέσβη ότι «η Επιτροπή της Συνέλευσης» με τον Πανούτσο Νοταρά παύτηκε και κλήθηκε στην Ερμιόνη να δώσει λόγο για τις πράξεις της, Μετά απ' αυτά ο Κάνιγκ ενημερώθηκε ότι πλέον μπορεί να επικοινωνεί για τα ελληνικά ζητήματα άμεσα μόνο με την Εθνοσυνέλευση, που συνεδριάζει στην Ερμιόνη.

Στην Ε' συνεδρίαση της 18^{ης} Φεβρουαρίου 1827, διαβάστηκε και εγκρίθηκε η επιστολή που είχε συνταχθεί σύμφωνα με την προηγούμενη συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης και στάλθηκε στον πρέσβη Στράτφορντ Κάνιγκ. Το έγγραφο γράφτηκε δύο φορές, υπογράφηκε απ' όλους τους πληρεξούσιους και το μεν πρωτότυπο στάλθηκε στον Κάνιγκ το δε αντίγραφο αρχειοθετήθηκε και φυλάχθηκε. Είναι ενδιαφέρον να δούμε το περιεχόμενο του εγγράφου που είχε ημερομηνία 18 Φεβρουαρίου 1827 και απευθυνόταν:

«Προς τον εξοχώτατον κύριον Στράτφορντ Κάνιγκ πληρεξούσιον Λειτουργό και έκτακτον πρέσβυν της Α. Β. Μεγαλειότητος κτλ. κτλ., παρά τη Οθωνική Πόρτα». Σ' αυτό εκφράζεται περίτρανα:

α) Η ευγνωμοσύνη του ελληνικού έθνους προς την Μεγάλη Βρετανία, που μεσολαβεί υπέρ των Ελλήνων στον ιερό τους αγώνα,

β) Η ελπίδα των Ελλήνων στην ευεργετική βοήθεια των χριστιανών «εθναρχών»,

γ) Η ανάγκη για συνδρομή του πρέσβη, ώστε να ευαισθητοποιηθούν οι πρέσβεις των άλλων χωρών και να συνδράμουν με κάθε τρόπο στον ελληνικό αγώνα,

δ) Η απεριόριστη εμπιστοσύνη στο πρόσωπό του και η διαβεβαίωση πως και μόνο η αναφορά του ονόματός του προκαλεί βαθιά συναισθήματα αγάπης στους Έλληνες,

ε) Η στήριξη στα ευγενικά συναισθήματά του και η πεποίθηση ότι δεν θα υπάρξει διάψευση, γι' αυτό και αποκαλείται «ευεργέτης»,

στ) Η διαβεβαίωση πως το ελληνικό έθνος δεν είναι αχάριστο και ευγνωμονεί τους σωτήρες του, παρ' όλα τα δεινά που το βρίσκουν και τις επιθέσεις που δέχεται,

ζ) Η νομιμότητα της Εθνοσυνέλευσης της Ερμιόνης και ως εκ τούτου η μόνη αντιπροσωπευτική αρχή της Ελλάδας.

Η επιστολή υπογράφεται από τον πρόεδρο Γεώργιο Σισίνη, δώδεκα κληρικούς και είκοσι τέσσερις στρατιωτικούς.

Τέλος, στην εφημερίδα La Gazette de France (φύλο Νο 37/6^η Φεβρουαρίου 1828) δημοσιεύτηκε επιστολή από την Κέρκυρα, όπου αναφέρεται ότι ο κ. Στράτφορντ Κάνιγκ, κατά την αποβίβασή του στο νησί, έγινε δεκτός με βολές χαιρετισμού πυροβολικού και άλλες διακρίσεις λόγω του βαθμού του. Με την οικογένειά του και τη

συνοδεία του φιλοξενήθηκε στα διαμερίσματα που είχαν ετοιμαστεί στο παλάτι του Λόρδου Υπατου Αρμοστή, δείγμα της τιμής που απολάμβανε.

Γουίλλιαμ Γκέιβεν Ρόουαν Χάμιλτον – William Gavin Rowan Hamilton (1783 -1834)

Ήταν Άγγλος ναύαρχος και διοικητής μοίρας του αγγλικού στόλου που βρισκόταν κατά τα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης στις

ελληνικές θάλασσες. Τα πρώτα χρόνια της Επανάστασης (1822-1825) ο ρόλος του δεν ήταν ξεκάθαρος για τη χώρα μας. Από το 1825 επέστρεψε στις ελληνικές θάλασσες και υποστήριξε σε πολλές περιπτώσεις τις ελληνικές θέσεις. Σ' αυτό συνετέλεσε η αλλαγή της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής με κύριο εκφραστή της τον Φιέλληνα Υπουργό

των Εξωτερικών και μετέπειτα Πρωθυπουργό της χώρας Γεώργιο Κάνιγκ.¹

Ο Γεώργιος Κάνιγκ έδειξε φιλελληνικά συναισθήματα τα οποία ευνοούσαν και τα συμφέροντα των Βρετανών και υποστήριζε ανοιχτά την ίδρυση ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Όταν οι

¹Ο Τζώρτζ Κάνιγκ διετέλεσε για μία πενταετία Υπουργός των Εξωτερικών ενώ το 1827 ανέλαβε την πρωθυπουργία της Χώρας. Η φιλελληνική δράση και στάση ήταν καθοριστική για την πορεία του αγώνα.

Θηριωδίες του Ιμπραήμ προκάλεσαν την οργή του φιλελληνικού κινήματος της Ευρώπης, ο Χάμιλτον πολλές φορές μεσολάβησε για την απελευθέρωση Ελλήνων αιχμαλώτων από τον Αιγυπτιώτη εισβολέα.

Κατά την Στ' τακτική συνεδρίαση της 21^{ης} Φεβρουαρίου 1827 κρίθηκε εύλογο να σταλεί επιστολή στον Φιλέλληνα πλοίαρχο Χάμιλτον. Συνιστάται, επίσης, στον εξοχότατο πλοίαρχο η επιστολή αυτή να σταλεί με ασφάλεια και προς τον πρεσβευτή Κάνιγκ στην Κωνσταντινούπολη, προκειμένου να ενημερωθεί και αυτός, με την ελπίδα να «*συνεργήσετε εις την καλήν της Ελλάδος αποκατάστασιν*». Παραθέτουμε την τελευταία παράγραφο της επιστολής:

«Κύριε,

Εσυντελέσατε και συντελείτε εις τον ιερώτατον πάντων αγώνα. Ανταμείβεστε δια τούτο εις την συνείδησίν σας, το δε ελληνικό έθνος ήδη γράφει με ανεξίτηλους χαρακτήρες εις την καρδίαν του την οποίαν ελπίζει από τον κομποδόρον (ο αξιωματικός του αγγλικού και αμερικάνικου στρατού) (Χ) Άμιλτον ευεργεσίαν».

Ωστόσο, θεωρούμε, πως η σημαντικότερη προσφορά του Φιλέλληνα πλοίαρχου Χάμιλτον στον ελληνικό αγώνα ήταν η προσπάθεια που έκανε να αμβλύνει τις αντιθέσεις των Ελλήνων, παραμονές της Εθνοσυνέλευσης στην Τροιζήνα. Τότε, ο Χάμιλτον έφτασε στα όρια της αγανάκτησης, γιατί ήταν αναγκασμένος να ταξιδεύει μεταξύ Ερμιόνης και Αίγινας για να συμφιλιώνει τους πληρεξουσίους, ώστε να συγκροτήσουν κοινή συνέλευση και να συνεννοηθούν με τον Πρέσβη της Αγγλίας στην Πόλη Στράτφορντ Κάνιγκ που ήταν υπεύθυνος της διαπραγμάτευσης για το ελληνικό ζήτημα.

Σε επιστολή του προς άγνωστο με ημερομηνία 12 Ιουνίου 1825 ο Γρηγόρης Σάλλας, Έλληνας από Βεσσαραβία, αναφέρει υπόθεση ληστείας σε βάρος του ενώ επρόκειτο να πουλήσει ποσότητα καπνού. Πείσθηκε από τους κλέφτες, πούλησε το εμπόρευμα και ανακοίνωσε τις εισπράξεις και τους αγοραστές στο Υπουργείο Εσωτερικών και Ναυτικών. Αργότερα ο ναύαρχος Χάμιλτον ζητά από τον γράφοντα τον καπνό, ισχυριζόμενος ότι ο τελευταίος τον έκλεψε από αγγλικό πλοίο. Ο Γρηγόρης Σάλλας έχει αποδείξει ότι ο καπνός είναι τούρκικης προέλευσης και ζητά να τακτοποιηθεί δίκαια το θέμα.²

Στην πρόταση του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, Κυβερνήτης του νεοϊδρυθέντος κράτους να αναλάβει ο Καποδίστριας, ο Χάμιλτον αιφνιδιάστηκε. Δεν πίστευε στ' αυτιά του. Γύρισε τότε με έκπληξη και φαίνεται πως είπε στον Κολοκοτρώνη :

- Μα καλά εσύ δεν ήσουν που μου είπες στην Ερμιόνη ότι δεν δεχόμαστε τον Καποδίστρια γιατί είναι της Ρωσίας μίνιστρος; Δεν μπορώ να συμφωνήσω με μια τέτοια πρόταση!

Και ο Κολοκοτρώνης του απάντησε:

- Ναι, εγώ είμαι! Άλλος καιρός όμως ήταν τότε, άλλος τώρα. Βάλαμε Άγγλο στη θάλασσα, Άγγλο στη στεριά!

Τελικά ο Χάμιλτον συντάχθηκε με την πρόταση του Κολοκοτρώνη. Λέγεται, μάλιστα, ότι όταν παρουσιάστηκαν εμπόδια για την

²Με την έναρξη της Επανάστασης ο Γρηγόρης Σάλλας παραιτήθηκε από τον Ρωσικό στρατό, ακολουθώντας στην Ελλάδα τον Δημήτριο Υψηλάντη. Αν και ήταν ανδρείος αγωνιστής λόγοι απειρίας έμεινε στην αφάνεια.

υλοποίηση της πρότασης, προκειμένου να ξεπεραστεί το αδιέξοδο και να γίνει κατανοητή σε όλους η κρισιμότητα των γεγονότων, ο Χάμιλτον παρενέβη λέγοντας: «*Πάρτε τον Καποδίστρια ή όποιον διάβολο θέλετε, γιατί χαθήκατε*». Ο Χάμιλτον αποχώρησε οριστικά από την Ελλάδα το 1828.

Τόμας Αλεξάντερ Κόχραν – Thomas Alexander Cochrane (1775 – 1860)

Γεννήθηκε στο Annfield της Μεγάλης Βρετανίας (Σκωτία). Ήταν αξιωματικός του Βασιλικού ναυτικού και ένας από εκείνους που έλαβαν μέρος στην Επανάσταση του 1821.

Είχε τη φήμη τολμηρού και επιτυχημένου αξιωματικού στα στρατιωτικά και ναυτικά ζητήματα, καθώς είχε οργανώσει με μεγάλη επιτυχία τις επαναστάσεις του πολεμικού ναυτικού της Χιλής και της Βραζιλίας κατά τη διάρκεια των αντίστοιχων πολέμων της ανεξαρτησίας τους.

Το 1825 υπέγραψε συμφωνητικό με την ελληνική επιτροπή, που τότε διαπραγματευόταν στο Λονδίνο τη σύναψη δανείου, για να αναλάβει την αρχηγία του ελληνικού στόλου. Από το δάνειο αυτό ο Κόχραν, καθώς γράφεται, έλαβε 36.000 στερλίνες ενώ η πρόσληψή του ως ναύαρχου του ελληνικού στόλου στη θέση του Ανδρέα Μιαούλη, επιτεύχθηκε με αμοιβή 57.000 λιρών. Είναι γεγονός πως ο Κόχραν δέχτηκε την πρόσκληση της

Ελλάδας για την ανάληψη της διοίκησης των ναυτικών της δυνάμεων αποβλέποντας σε μια επικερδή σταδιοδρομία. Πέρασε, όμως, αρκετός χρόνος από τη συμφωνία και ο «πομπώδης Άγγλος τσαρλατάνος», όπως τον αποκαλούσαν, δεν είχε εμφανιστεί στην Ελλάδα.

Στη ΙΑ' συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης της 1^{ης} Μαρτίου 1827 οι διοικητές της Ύδρας και οι πρόκριτοι των Σπετσών πρότειναν άμεσα να σταλεί από την Εθνοσυνέλευση έγγραφο προς τον Κόχραν προκειμένου να επισπεύσει τον ερχομό του στην Ελλάδα, καθώς ο κίνδυνος της Πατρίδας ήταν μεγάλος.

Στο έγγραφό τους με ημερομηνία 26 Φεβρουαρίου 1827 οι Υδραίοι μεταξύ άλλων ανέφεραν: *«Βλέπομεν, εναντίον πάσης προσδοκίας, ότι δεν εφάνη μέχρι τούδε ο περιμενόμενος ένδοξος συναγωνιστής μας λόρδος Κόχραν, ενώ οι εχθρικοί στόλοι, άλλοι εξέπλευσαν ίσως ή είναι εν εκπλεύσει και άλλοι μετά σπουδής ετοιμάζονται εις έκπλευσιν... εις τοιαύτην περίπτωσιν, κρίνομεν σκόπιμον και την γνώμη μας καθυποβάλλομεν εις την φρόνησίν σας να σταλώσι προς την εκλαμπρότητά του γράμματα από μέρους της Εθνικής Συνελεύσεως... προσκλητικά και προτρεπτικά, δια να μεταβή άνευ άλλης αναβολής εις την Ελλάδα με όσα ευρίσκονται μεθ' εαυτού καράβια, είτε πολλά, είτε ολίγα... Ημείς φρονούμεν, ότι με αυτά... και με τοιούτον περίφημον στολάρχην δεν μένει αμφιβολία, ότι ματαιούμεν και εφέτος τα σχέδια του εχθρού...».*

Ανάλογο περιεχόμενο είχε και το έγγραφο που έστειλαν με ημερομηνία (28 Φεβρουαρίου 1827) οι πρόκριτοι των Σπετσών *«...δια την προσδοκίαν του λόρδου Κοχράνου και την μεγάλην προς αυτόν*

υπόληψιν, εξαιτείται, δια την εύκλειαν της πατρίδος, προς κατόρθωσιν μεγαλυτέρων κατορθωμάτων αυτών ως συμπράκτορα κρίνομεν και αναγκαίον και χρέος μας απαραίτητον... να προτείνομεν προς την σεβαστήν Εθνοσυνέλευσιν, ώστε να αποστείλη μίαν ελληνικήν γολέτταν προς αναζήτησιν αυτού του μεγάλου ανδρός με γράμματα προς αυτόν προσκλητικά, άμα και δε προτρεπτικά, δια να έλθη με όσα ευρίσκονται μεθ' εαυτού πλοία χωρίς να περιμένη περαιτέρω...»).

Στη ΙΓ' Συνεδρίαση της 3^{ης} Μαρτίου 1827 διαβάζεται προς τους πληρεξουσίους σχέδιο πρόσκλησης, με το οποίο η Συνέλευση προτρέπει τον λόρδο Κόχραν να επιταχύνει την άφιξή του στην Ελλάδα, για να αναλάβει τις θαλάσσιες πολεμικές επιχειρήσεις κατά των Τούρκων. Το σχέδιο εγκρίνεται και αποστέλλεται έγγραφο «Προς τον ένδοξον λόρδον Κόχραν, τον μεγαλεπήβολον λόρδον, από τον βραχίονα του οποίου ελπίζονται σωτηριώδη κατορθώματα».

Παρόμοιες εκφράσεις διατρέχουν όλο το κείμενο του εγγράφου όπως «Τ' όνομά σου, κύριε! Εσύγχυσε τον τύραννον», «σε περιμένουν ανυπομόνως από ώραν εις ώραν εις την ελληνικήν θάλασσα, δια να στήσης τρόπαια του Θεμιστοκλέους επάξια», «ο Έλλην επικαλείται τον Κόχραν δια να προσβάλη θαραλλέως τον υπερμεγέθη κολοσσόν», «αποστέλει εις προϋπάντησίν σου την γολέτταν Αμφιρίτην», «να στολίσης με τας πράξεις σου και την ελληνικήν ιστορίαν» και πολλές άλλες.

Στις 6 Μαρτίου 1827 η Εθνοσυνέλευση συνήλθε σε έκτακτη συνεδρίαση με μοναδικό θέμα την άφιξη του λόρδου Κόχραν στην Ελλάδα. Αποφασίστηκε δε να σταλεί επιτροπή αποτελούμενη από

τον Γενικό Αρχηγό Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, τον στρατηγό Κίτσο Τζαβέλα, τους αγωνιστές Κ. Κανάρη, Φ. Βούλγαρη, Ν. Μπότσαρη και τον κόμη Α. Μεταξά, για να τον υποδεχθούν και να του παραδώσουν επίσημη συγχαρητήρια επιστολή. Σ' αυτή εκφράζονταν μεταξύ άλλων και οι ευχαριστίες του ελληνικού έθνους «εις τον υπέρ των δικαίων του ζήλον σου».

Στην επιστολή τους, με ημερομηνία 29 Μαρτίου 1827, οι κάτοικοι και οι πάροικοι του Ναυπλίου εκφράζουν τη χαρά τους προς τον Λόρδο Κόχραν για την άφιξή του. Τον βεβαιώνουν πως οι Έλληνες πιστεύουν σ' αυτόν, στον Κόχραν, τον Τσωρτς και τον Καποδίστρια, ότι θα βοηθήσουν για να αποκτήσουν την ελευθερία τους και είναι πρόθυμοι να πράξουν τα πάντα για τον σκοπό αυτό!

Τελικά ο Τόμας Κόχραν διορίστηκε από την Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας με διάταγμα της 3^{ης} Απριλίου αρχιναύαρχος του Ελληνικού στόλου στη θέση του ναυάρχου Ανδρέα Μιαούλη, όπως ήδη έχουμε αναφέρει. Ο Κόχραν κατέπλευσε στον Πόρο, όπου έγινε δεκτός με ενθουσιασμό. Όμως, δεν μπόρεσε να σημειώσει αξιόλογες επιτυχίες κατά τη διάρκεια της άσκησης των καθηκόντων του. Αλλά και η συμπεριφορά του, όπως γράφεται, προς την ελληνική κυβέρνηση υπήρξε εγωιστική και ανάρμοστη, αφού δεν συμμορφωνόταν με τις διαταγές της και δεν άκουγε τις γνώμες των άλλων αγωνιστών. Αποτέλεσμα αυτής της αλαζονικής και παρορμητικής συμπεριφοράς ήταν και οι καταστροφικές για τους Έλληνες μάχες του Φαλήρου (23 Απριλίου 1827) και του Ανάλατου (24 Απριλίου 1827).

Ο Κόχραν θέλησε να διασκεδάσει τις επανειλημμένες αποτυχίες του στην Αττική μ' ένα τολμηρό σχέδιο και να χτυπήσει τον ναύσταθμο του Μεχμέτ Αλή στην Αλεξάνδρεια. Αλλά και σ' αυτό απέτυχε. Έτσι ο Κόχραν έχασε και το τελευταίο ίχνος της προηγούμενης άριστης φήμης που τον συνόδευε.

Ήταν, λοιπόν, ο Κόχραν ένας αγνός Φιλέλληνας, αντάξιος της φήμης που τον συνόδευε και που ο ίδιος είχε με επιτυχία καλλιεργήσει για τον εαυτό του; Θεωρούμε, πως η μόνη θετική του ενέργεια κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Ελλάδα ήταν ότι εκφράστηκε υπέρ της εκλογής του Καποδίστρια. Φαίνεται δε πως περισσότερο από το κάθε τι τον ενδιέφεραν τα χρήματα, τα οποία και του δόθηκαν πλουσιοπάροχα.

Γι' αυτό μετά τις αποτυχίες του και αφού οι Έλληνες δεν έτρεφαν προς αυτόν καμία εκτίμηση, έφυγε ξαφνικά από την Ελλάδα τον Δεκέμβριο του 1827. Ωστόσο επέστρεψε μετά από έξι μήνες προκειμένου να τακτοποιήσει κάποιες οικονομικές του υποθέσεις.

Στη 13^η συνεδρίαση της 14^{ης} Μαρτίου 1827 διαβάστηκε έγγραφο του λόρδου Κόχραν, που εστάλη στις 2 Μαρτίου από τον Πόρο, με το οποίο εξέφραζε προς τους εκπροσώπους της Εθνοσυνέλευσης τη λύπη του για όσα συνέβαιναν μεταξύ των Ελλήνων και οδηγούσαν στον διχασμό. *«Είναι λυπηρό, έλεγε, γενναίοι και ένδοξοι αξιωματικοί να απασχολούνται με πολιτικές συνελεύσεις και να χάνουν τον καιρό τους ενώ ο εχθρός «αλωνίζει» τη Χώρα χωρίς καμιά αντίσταση»*. Το έγγραφο του Κόχραν είναι γραμμένο στα γαλλικά ενώ η τελευταία του παράγραφος είναι παρμένη από τον λόγο του Αθηναίου ρήτορα Δημοσθένη (κατά Φιλίππου).

«Αν τοίνυν ω άνδρες Αθηναίοι, και υμείς επί της τοιαύτης εθελήσετε γενέσθαι γνώμης νυν, επειδήπερ ου πρότερον, και έκαστος υμών, ου δει και δύναιτ' αν παρασχείν αυτόν χρήσιμον τη πόλει, πάσαν αφείς την ειρωνείαν έτοιμος πράττειν υπάρξη, ο μεν χρήματ' έχων εισφέρειν, ο δ' εν ηλικία στρατεύεσθαι,- συνελόντι δ' απλώς αν υμών αυτών εθελήσητε γενέσθαι, και παύσησθ' αυτός μεν ουδέν έκαστος ποιήσιν ελπίζων, τον δε πλησίον πανθ' υπέρ αυτού πράξειν, και τα υμέτερ' αυτών κομείσθ', αν θεός θέλη, και τα κατερραθυμένα πάλιν αναλήψεσθε, κακείνον τιμωρήσεσθε».

Μετ.: Αν λοιπόν, Αθηναίοι, θελήσετε να ακολουθήσετε μια τέτοια τακτική σήμερα, μια και στο παρελθόν δεν το κάνατε, και ο καθένας σας, αφήνοντας τις υπεκφυγές, είναι πρόθυμος να προσφέρει τις υπηρεσίες του όπου χρειάζεται και όπου θα μπορούσε να παράσχει τον εαυτό του χρήσιμο στην πόλη, όποιος έχει χρήματα να εισφέρει, όποιος είναι σε ηλικία στράτευσης να στρατευθεί, και γενικά, αν θελήσετε να στηριχθείτε στον εαυτό σας και πάψετε να ελπίζετε ότι ο καθένας σας προσωπικά δεν χρειάζεται να κάνει τίποτε, αλλ' ότι όλα γι' αυτόν θα τα κάνει ο γείτονάς του, τότε, αν το θέλει ο θεός, και θα πάρετε πίσω ό,τι σας ανήκει και θα ανακτήσετε όσα έχετε χάσει από τη ραθυμία σας, και εκείνον θα εκδικηθείτε».

Στην ίδια συνεδρίαση διαβάστηκε και το απαντητικό έγγραφο που συνέταξε η Εθνοσυνέλευση με ημερομηνία 12 Μαρτίου 1827 και ενημέρωνε τον λόρδο Κόχραν ότι με γνώμονα τις συμβουλές του προσπαθεί να εξομαλύνει την κατάσταση μεταξύ των δύο αντιπάλων παρατάξεων για το καλό της πατρίδας. Γιατί, πραγματικά, είναι οδυνηρό οι Έλληνες να ασχολούνται με διαμάχες στις συνελεύσεις τη

στιγμή που υπάρχει σοβαρός κίνδυνος για την έκβαση του αγώνα.«...Η Συνέλευσις δεν εφρόνει άλλο τι, παρά το γενικόν όφελος της πατρίδος. Εις τούτο εύρισκεν εμπόδια. Δεν ήθελον, ούτε θέλει πώποτε την διαίρεσιν, και μ' όλα τα δίκαια της σεβόμενη τας πατριωτικάς συμβουλάς σας, θέλει κάμει κάθε θυσίαν, δια να ευαρεστήση προς άνδρα ενάρετον, οίος η εξοχότης σας».

Τέλος, στην εφημερίδα La Gazette de France (αρ. φύλου 393/20 Οκτωβρίου 1827), σε επιστολή από την Τεργέστη με ημερομηνία 6 Οκτωβρίου 1827, αναφέρονται τα εξής: «Η αινιγματική συμπεριφορά του Λόρδου Κόχραν από την άφιξή του στην Ελλάδα, συμπεριφορά που έχει πλήξει τη δόξα του, φαίνεται να μπορεί να εξηγηθεί από τη στιγμή που ξεκίνησε η επέμβαση των Δυνάμεων. Αφού πέρασε πολύ καιρό ταξιδεύοντας μάταια στο Αρχιπέλαγος ακόμη και στις ακτές της Αιγύπτου και ταυτόχρονα παρέλυσε το ελληνικό ναυτικό, μπήκε στο προσκήνιο αμέσως μετά την έναρξη της επέμβασης των τριών δυνάμεων, κατέλαβε το Βασιλάδι και το Ανατολικό, όπου λέγεται ότι συνέλαβε χίλιους διακόσιους Τούρκους αιχμαλώτους. Σύμφωνα με επιστολές από την Κέρκυρα, στις 29 Σεπτεμβρίου 1827, αναμένεται από μέρα σε μέρα η είδηση ότι θα καταλάβει τα ερείπια του αθάνατου Μεσολογγίου. Ενώ ο ναύαρχος Κόδριγκτον είχε αποκλείσει το Ναβαρίνο, ο Κόχραν αρχίζει επιτέλους τον πόλεμό του και σκορπίζει φόβο στις εχθρικές ακτές. Η Πάτρα, αν και με αρκετές προμήθειες, βρίσκεται σε έντονη ανησυχία και ο Ιμπραήμ είναι ανίκανος να επωφεληθεί από τις ενισχύσεις που είχε λάβει λόγω αποκλεισμού του Ναβαρίνου...».

Παρ' όλα αυτά ο Κόχραν δεν καταγράφηκε θετικά στη συνείδηση των περισσότερων Ελλήνων και γι' αυτό στην Αθήνα και τον Πειραιά, δεν υπάρχει καμιά οδός που να φέρει το όνομά του. Ωστόσο, είναι γεγονός πως πολλές φορές καλούσε τους Έλληνες σε ομόνοια στοχεύοντας με ενωμένες στρατιωτικές δυνάμεις να επιτύχουν την απελευθέρωση των Αθηνών.

Α ρ χ ε ί ο Cochrane (Κ ό χ ρ α ν)

Γενικά

Στο ίδρυμα «Αικατερίνη Λασκαρίδη» βρίσκεται συλλογή οκτακοσίων εξήντα τριών (863) ψηφιοποιημένων εγγράφων που αφορούν τον φιλέλληνα Τόμας Κόχραν και καλύπτουν τη χρονική περίοδο 1819-1832. Επτακόσια περίπου έγγραφα ή επιστολές αφορούν το έτος 1827. Το ένα τρίτο του πολύτιμου εκείνου υλικού έχει αποστολέα τον Κόχραν και απευθύνεται στη Διοικητική Επιτροπή της Ελλάδας, σε τοπικές διοικήσεις, σε φιλέλληνες, οπλαρχηγούς και άλλα πρόσωπα επώνυμα ή ανώνυμα. Τα υπόλοιπα δύο τρίτα έχουν παραλήπτη τον Κόχραν και είναι σταλμένα από τους παραπάνω φορείς καθώς και από την Γ' Εθνοσυνέλευση Ερμιόνης- Τροιζήνας.

Παρουσίαση ορισμένων εγγράφων ή επιστολών

α. Επιστολή του Κόχραν προς τη Διοικητική Επιτροπή Ελλάδας

Στις 4 Απριλίου 1827, ο Κόχραν γράφει από τον Πόρο στην Κυβέρνηση (Δ.Ε.) ότι δεν ήλθε στην Ελλάδα να αναμειχθεί σε πολιτικές διαμάχες αλλά για να συμβάλλει στην απελευθέρωσή της.

Εκφράζει την ικανοποίησή του για την επίτευξη της εθνικής ενότητας και τη συγκρότηση ενιαίας Εθνοσυνέλευσης. Οι αντιπρόσωποι πρέπει να κινητοποιήσουν τον πληθυσμό των επαρχιών και να επιτευχθεί η απελευθέρωση της Ελλάδας.

β. Επιστολές της Διοικητικής Επιτροπής προς τον Κόχραν

Στις 11 Ιανουαρίου 1827, η Διοικητική Επιτροπή Ελλάδας εκφράζει τη χαρά της για την άφιξη του Κόχραν. Ο πληθυσμός της Ελλάδας περιμένει απ' αυτόν να προστατεύσει την ανεξαρτησία της. Όταν φτάσει στην Ύδρα θα τον ενημερώσουν για την παρούσα κατάσταση και θα του παράσχουν όλα τα μέσα για την υλοποίηση του σχεδίου του.

Στις 9 Φεβρουαρίου 1827, η Διοικητική Επιτροπή Ελλάδας, με έγγραφό της από την Αίγινα, βεβαιώνει ότι ο Κόχραν είναι στην υπηρεσία της Ελλάδας. Έχει το δικαίωμα να υψώνει την ελληνική σημαία στα πλοία που διοικεί και να μάχεται κατά του εχθρού της Ελλάδας με όλα τα διαθέσιμα μέσα. Παρακαλεί τους ναυάρχους των ουδέτερων και των φιλικών δυνάμεων να μην ενοχληθούν από τη δράση του αλλά να του παράσχουν βοήθεια, αν παραστεί ανάγκη. Του εγγράφου, που είναι γραμμένο στην αγγλική γλώσσα, παραλήπτης ήταν και ο Κόχραν.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1827, οι Κρανιδιώτες Πέτρος Βούλγαρης, Πέτρος Κώνστας και Μήτρος Δαμάνης εμπόδισαν τη γολέττα του Αναγνώστη Βασιλικού να αποπλεύσει, παρά τις επανειλημμένες διαταγές της Κυβέρνησης. Έτσι η Κυβέρνηση παρακαλεί τον Κόχραν να απελευθερώσει τη γολέττα.

γ. Επιστολές της Γ' Εθνοσυνέλευσης προς τον Κόχραν

Στις 12 Μαρτίου 1827, η Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης συναισθανόμενη την ευθύνη λόγω της δεινότητας της κατάστασης υιοθέτησε τις συμβουλές του Κόχραν για ομόνοια. Εκφράζει την ευγνωμοσύνη της για τη συμβολή του στην «ένωση των Ελλήνων». Στις 19 Μαρτίου 1827, η Γ' Εθνοσυνέλευση σε μια προσπάθεια συμβιβασμού μετέφερε τις εργασίες της στην Τροιζήνα. Στέλνει τον κόμη Ανδρέα Μεταξά να εκφράσει στον Κόχραν την ευγνωμοσύνη του Έθνους. Το έγγραφο αναφέρεται στις συνετές συμβουλές του Κόμητα, που ακολούθησε ο Κόχραν και παράλληλα εκφράζεται ο βαθύς σεβασμός του Κόμητα προς το πρόσωπό του.

Στις 4 Απριλίου 1827, η Γ' Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας, γράφει στον Κόχραν ότι έλαβε γνώση του περιεχομένου των επιστολών του. Καταβάλλει κάθε προσπάθεια, τον ενημερώνει, προκειμένου να εκπληρώσει τα καθήκοντά της και να ανταποκριθεί στις επιθυμίες του. Στέλνουν επιτροπή αποτελούμενη από τον Νικόλαο Μπόταση, τον Γεώργιο Γεννάδιο και τον Εμμ. Αντωνιάδη για να συζητήσουν τι ακριβώς είναι αναγκαίο να γίνει για τη σωτηρία της Πατρίδας. Αποστολέας της επιστολής ήταν ο Γραμματέας της Εθνοσυνέλευσης Νικ. Σπηλιάδης.

δ. Επιστολές του Κόχραν προς τις τοπικές διοικήσεις

5 Μαρτίου 1827: Ο Κόχραν ενημερώνει τους Διοικητές της Ύδρας ότι αναμένεται επίθεση από μια ισχυρή οθωμανική δύναμη και τα μέσα που διαθέτει δεν είναι επαρκή για να την αντιμετωπίσει. Η Διοικητική Επιτροπή Ελλάδας είναι διατεθειμένη να λάβει τα αναγκαία μέτρα

αλλά η φατριαστική διαίρεση και τα προσωπικά συμφέροντα των οπλαρχηγών παραλύουν τις επιχειρήσεις. Αν δεν συμφιλιωθούν οι αντίπαλες παρατάξεις θα φύγει από την Ελλάδα.

16 Απριλίου 1827: Ο Κόχραν γράφει στους προκρίτους των νησιών να του στείλουν ναυτικούς υποσχόμενος τακτική καταβολή μισθού και κρατική μέριμνα για λαβωμένους, χήρες και ορφανά.

Στις 19 Δεκεμβρίου 1827, ο Κόχραν επισημαίνει στους δημογέροντες του Πόρου ότι έλαβε καταγγελίες για επιθέσεις των κατοίκων του νησιού κατά του πληρώματος της φρεγάτας «Ελλάς» και στο μέλλον θα θεωρήσει την πόλη συνολικά υπεύθυνη για ανάλογες συμπεριφορές.

ε. Επιστολές των τοπικών διοικήσεων προς τον Κόχραν

6 Μαρτίου 1827: Οι πρόκριτοι των Σπετσών εκφράζουν τη χαρά τους για την άφιξη του Κόχραν. Στέλνουν τον ναύαρχο Γεώργιο Ανδρούτσο με δυο άλλους καπεταναίους να εκφράσουν τα θερμά αισθήματά τους προς αυτόν.

12 Μαρτίου 1827: Οι διοικητές της Ύδρας ενημερώνουν τον Κόχραν ότι έλαβαν τις επιστολές του στις 19 και 22 του μηνός Φεβρουαρίου και τον ευχαριστούν για τις σοφές συμβουλές του. Παρά τις διαφωνίες τους οι Έλληνες είναι προσηλωμένοι στον στόχο της Επανάστασης και σύντομα θα συγκροτηθεί νέα κυβέρνηση. Δεν μπορούν να δεχτούν ότι κάποια μέλη της κοινωνίας λόγω της θέσης τους καταχρώνται δημόσια χρήματα. Οι κάτοικοι των τριών άγονων νησιών επιβιώνουν μόνο χάρη στο εμπόριο και έχουν υποστεί ζημιές στη διάρκεια της Επανάστασης. Αντίθετα οι στεριανοί καρπούνται

όλα τα έσοδα του κράτους και δεν στέργουν στην πληροφόρηση μιας κυβέρνησης που θα έθετε τέρμα στις καταχρήσεις τους. Εκφράζουν τη θλίψη τους επειδή οι ναύτες που έστειλαν βιαστικά δεν ανταποκρίνονται στις προσδοκίες του και δεσμεύονται να του στείλουν άλλους.

Στις 23 Μαρτίου 1827, ο Γεώργιος Ψύχας εκ μέρους της Επιτροπής Χιωτών στη Σύρο γράφει στον Frank και Hastings ότι οι Χιώτες ναυτικοί επιθυμούν να τεθούν στην υπηρεσία του Κόχραν. Για τον σκοπό αυτό στέλνουν τον Παντελή Γιαννούλο, τον Γεώργιο Γλαράκη και τον Αθανάσιο Ραφαήλ εκπροσώπους της Χίου στην Γ' Εθνοσυνέλευση.

Στις 26 Ιουνίου 1827, οι απεσταλμένοι πληρεξούσιοι των τριών ναυτικών νήσων πρόκειται να μεταβούν στη Σύρο με τον Κόχραν, να βρουν πόρους για το ναυτικό. Προτείνουν να λάβουν δάνειο ασφαλισμένο στους δασμούς της Σύρου ή με εγγύηση των συριανών εμπόρων ή μέσω εράνου που θα διενεργηθεί σε όλα τα νησιά του Αιγαίου.

Στις 14 Ιουλίου 1827, (υπάρχει) συστατική επιστολή καπετάνιου που πηγαίνει στον Κόχραν για να λάβει οδηγίες.

Στις 6 Αυγούστου 1827, η επιτροπή των Ψαριανών παρακαλεί τον Κόχραν να διαβιβάσει την επιστολή τους στον διοικητή των θαλασσιών δυνάμεων στο Αιγαίο, Χάμιλτον.

Στις 26 Ιουνίου 1827, οι πρόκριτοι του Πόρου διαμαρτύρονται για τη λεηλασία των χωραφιών των κατοίκων του Δαμαλά από τους στρατιώτες του Φαβιέρου και ζητούν να παρέμβει ο Κόχραν για να τους αποτρέψει από ανάλογες πράξεις στο μέλλον.

στ. Επιστολές του Κόχραν προς άλλους φιλέλληνες

10 Μαΐου 1827: Ο Κόχραν από την Αίγινα επικαλείται το ενδιαφέρον της Αγγλίας για την κατάργηση της δουλείας, για να πείσει τον Hamilton να σώσει τα γυναικόπαιδα της Ακρόπολης.

Στις 14 Δεκεμβρίου 1828, ο Κόχραν από τον Πόρο ευχαριστεί τον L.A. Gosse για τη στήριξη που του πρόσφερε κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Ελλάδα. Εκφράζει την ευγνωμοσύνη του για τη συλλογή των φόρων των νησιών που του ανέθεσε. Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του σταμάτησε τις καταχρήσεις, επέβαλε την τάξη και τετραπλασίασε το εισόδημα, χωρίς να αυξήσει τα βάρη προς τις κοινότητες. Τον ενημερώνει ότι συμπεριέλαβε την έκθεση που του έστειλε στα έγγραφα που προσκόμισε στην κυβέρνηση.

Ο Κόχραν, σ' ένα κείμενο δεκατριών σελίδων, χωρίς ημερομηνία, που γράφτηκε μετά την επιστροφή του στη Βρετανία και βρέθηκε στο αρχείο του, αναφέρεται στην πολιτική κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα πριν από την άφιξή του.

Σύμφωνα με το έγγραφο, ενώ ο οθωμανικός στόλος ετοιμαζόταν να εκπλεύσει από την Κωνσταντινούπολη για να επιτεθεί μαζί με τον αιγυπτιακό στόλο στα νησιά, στην Ελλάδα συνεχίζονταν οι πολιτικές διαμάχες. Σχεδόν όλοι οι ξένοι που είχαν συμμετάσχει στην Επανάσταση μέχρι εκείνη τη στιγμή είχαν προσκολληθεί σε κάποιο από τα κόμματα, κυρίως Γαλλικό ή Αγγλικό και λιγότερο Ρωσικό. Η διχόνοια ήταν η αιτία που δεν κατάφεραν οι Έλληνες να επικρατήσουν των οθωμανικών δυνάμεων. Ο Κόχραν αποφάσισε να μην αναμειχθεί στις διαμάχες των διαφόρων ταραξιών.

Η άφιξη του ενέπνευσε αισιοδοξία στους Έλληνες και προκάλεσε φόβο στους Τούρκους, όπως στο παρελθόν είχε προκαλέσει στους Ισπανούς και τους Περουβιανούς. Οι μεγάλες δυνάμεις, επίσης, αποφάσισαν να λάβουν μέτρα για τη χειραφέτηση της Ελλάδας μόλις (ο Κόχραν) αποδέχθηκε να ηγηθεί των Ελληνικών ναυτικών δυνάμεων. Αναφέρεται, επίσης, στο ψήφισμα του νόμου που απαγόρευε στους Βρετανούς να υπηρετήσουν σε στρατιωτικές δυνάμεις ξένων κρατών, το οποίο δημιούργησε πολλά προβλήματα. Είναι πιθανόν εξ αιτίας αυτού του νόμου ο W. Galloway να καθυστέρησε σκόπιμα τη ναυπήγηση του πλοίου «Καρτερία», επειδή ο γιος του υπηρετούσε τον Μοχάμεντ Άλι της Αιγύπτου. Φαίνεται πως συντάκτης του κειμένου στην αγγλική γλώσσα είναι ο ίδιος ο Κόχραν, παρ' ότι χρησιμοποιείται τρίτο πρόσωπο.

ζ. Επιστολές των φιλελλήνων προς τον Κόχραν.

Στις 24 Φεβρουαρίου 1828, ο Εϋνάρδος από τη Γενεύη εκφράζει τη λύπη του επειδή ο Κόχραν δεν συνάντησε τον Καποδίστρια πριν από την άφιξη του. Αναρωτιέται γιατί ο Κόχραν δεν απάντησε στις πολλές επιστολές που του έστειλε μετά την απώλεια της Αθήνας. Τον ενημερώνει για τα εμβάσματα που του έστειλε και τον ρωτάει με ποιον άλλο τρόπο μπορεί να βοηθήσει την Ελλάδα. Χαίρεται για τις νίκες του Τσώρτς στο Δρογαμέτσι και εκφράζει την αισιοδοξία του για το μέλλον της Ελλάδας. Κατανοεί ότι τα περιορισμένα μέσα που διέθετε ο Κόχραν και η απειθαρχία των ναυτών δεν του επέτρεψαν να αντιπαρατεθεί σε πολύ ισχυρότερους στόλους. Τονίζει, όμως, ότι η παρουσία του συνέβαλε στη συμφιλίωση των δύο Παρατάξεων (Αίγινα – Ερμιόνη) και τον περιορισμό της αναρχίας.

Στις 8 Απριλίου 1827, ο L. A. Gosse πληροφορεί τον Κόχραν ότι του έστειλε ένα καΐκι με εξήντα σάκους αλεύρι. Καθώς δεν έχουν φτάσει ακόμη οι Κρανιδιώτες, αξιοποίησε το ένα πλοίο που ναύλωσε για τη μεταφορά τους, για να μεταφέρει προμήθειες και πυρίτιδα.

Στις 15 Απριλίου 1827, ο Τσώρτς γράφει στον Κόχραν ότι πηγαίνει στον Δαμαλά να αναλάβει τη διοίκηση. Σκοπεύει να στρατοπεδεύσει στην Ελευσίνα, τρεις ώρες από την Αθήνα και μισή ώρα από το στρατόπεδο του Καραϊσκάκη. Επιθυμεί να είναι πιο ανεξάρτητος και φοβάται τη σύγχυση που μπορούν να προκαλέσουν οι στρατιώτες του Καραϊσκάκη.

Στις 16 Απριλίου 1827, ο Τσώρτς ενημερώνει τον Κόχραν ότι υπάρχει κάποια παρεξήγηση με τους Κρανιδιώτες. Τον διαβεβαιώνει ότι θα εκτελέσει τις διαταγές του. Η φρουρά του Φαλήρου θα παραμείνει μέχρι να φτάσουν εκεί.

Στις 9 Αυγούστου 1828, ο Εϋνάρδος γράφει στον Κόχραν κατά τη διάρκεια ολιγοήμερων διακοπών στο Εβιάν. Έλαβε επιστολή του Καποδίστρια στην οποία διαψεύδει τις φήμες για απόπειρα δολοφονίας και τον διαβεβαιώνει ότι η εμπιστοσύνη του λαού τού δίνει ικανοποίηση για να φέρει σε πέρας το τεράστιο έργο που του έχει αναθέσει η Πατρίδα. Του γράφει, επίσης, ότι η πανούκλα είναι υπό έλεγχο στις Σπέτσες και την Ύδρα, γι' αυτό δεν υπάρχει καραντίνα. Φαίνεται ότι ο Ιμπραήμ θα αποχωρήσει ενώ 3.000 Αλβανοί λιποτάκτησαν από τον στρατό του και τέθηκαν υπό την προστασία των Ελλήνων. Ο Καποδίστριας ζητάει από τον Κόχραν να στείλει στην Ελλάδα το πλοίο Unicorn, με το οποίο ταξίδεψε στην

Αγγλία. Αγοράστηκε με ελληνικά κεφάλαια και ο Καποδίστριας σκοπεύει να το χρησιμοποιήσει στις μετακινήσεις του.

11 Αυγούστου του 1827: Ο Louis Undre Gosse ενημερώθηκε από τον Heideck ότι θα είναι μικρότερο το κόστος, αν πληρώσουν εργάτες, παρά αν συνεχίσουν να απασχολούν τους Άραβες αιχμαλώτους. Ο Φαβιέρος είπε στον Heideck ότι ο Κόχραν είχε υποσχεθεί 1.000-1.500 τάλιαρα αποκρύπτοντας ότι προϋπόθεση θα ήταν να γίνει εκκαθάριση των λογαριασμών του στόλου. Ο Heideck θεωρεί ότι ο Κόχραν αθέτησε τον λόγο του και είναι αναξιόπιστος. Ο L.A. Gosse ζητάει από τον Κόχραν να εξηγήσει στον Heideck την κατάσταση.

18 Οκτωβρίου 1827: Ο L. A. Gosse ενημερώνει τον Κόχραν ότι η κοινότητα της Ύδρας ζητάει από τον Κόχραν να πληρώσει τα έξοδα φύλαξης των πυρπολικών και της μεταφοράς στον Πόρο. Ο Gosse επισημαίνει ότι τα τέσσερα πυρπολικά που βρίσκονται στην Ύδρα πληρώθηκαν, εξοπλίστηκαν και εφοδιάστηκαν από τα κεφάλαιά τους και το δάνειο της Σύρου. Όταν όμως ο Κόχραν ζήτησε να συμμετάσχουν στην επιχείρηση της Δυτικής Ελλάδος, μόνο ένα υπάκουσε στην εντολή του. Το ίδιο συνέβη στις Σπέτσες, ενώ από τα Ψαρά μόνο ο Κανάρης τον ακολούθησε στο Μεσολόγγι. Οι Ύδραίοι πρέπει να παραχωρήσουν τα πλοία στον εθνικό στόλο ή να καλύψουν οι ίδιοι τα έξοδα συντήρησης.

6 Νοεμβρίου 1829: Με τετρασέλιδη επιστολή από τη Γενεύη ο L. A. Gosse ενημερώνει τον Κόχραν για την εκκαθάριση των λογαριασμών του στην Ελλάδα. Του μεταφέρει την είδηση ότι οι Μαυροκορδάτος, Τρικούπης, Ζαΐμης και Ζωγράφος δεν έχουν πλέον καλές σχέσεις με τον Καποδίστρια.

Στις 23 Δεκεμβρίου 1829, ο L.A.Gosse ζητάει από τον Κόχραν να του στείλει το υλικό που του υποσχέθηκε, για να αρχίσει να γράφει τη βιογραφία του. Ελπίζει ότι η αποχώρηση του Ουέλινγκτον και του Πολινιάκ θα είναι ευεργετική για την Ελλάδα. Διαδίδεται ότι θα αναγνωριστεί η ανεξαρτησία της Ελλάδας και θα συμπεριληφθεί στα όριά της η Κρήτη και η Σάμος. Ελπίζει ότι οι προστάτιδες δυνάμεις θα επιλέξουν έναν Γερμανό προτεστάντη πρίγκιπα για τον ελληνικό θρόνο και αναρωτιέται ποια θα είναι η επόμενη διοίκηση των Φιλιππίνων μετά την αποτυχημένη εξέγερση.

η. Διάφορες επιστολές

6 Μαρτίου 1827: Ο Λάζαρος Κουντουριώτης από την Ύδρα στέλνει στον Κόχραν τους τέσσερις караβομαραγκούς του, τους σαράντα ναύτες και τα πολεμοφόδια που του ζήτησε.

13 Μαρτίου 1827: Ο Μανόλης Τομπάζης έλαβε την επιστολή του Κόχραν και τον ενημερώνει ότι το μπρίκι «ΑΡΗΣ» με κυβερνήτη τον Αντώνη Κριεζή περιμένει τις εντολές του να αποπλεύσει. Οι τεχνίτες θα ξεκινήσουν την τοποθέτηση των κανονιών. Αν χρειαστεί θα τους στείλει τρία σκάφη για μεταφορές. Η κορβέτα «ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ» με καπετάνιο τον Antonio Raphael είναι έτοιμη και αναμένει τις εντολές του.

24 Μαρτίου 1827: Ο Κίτσος Τζαβέλας (1801-1855) ενημερώνει τον Κόχραν ότι οι Σουλιώτες, αν και συνέβαλαν με τον ηρωισμό τους στην απελευθέρωση της Στερεάς Ελλάδας, είναι ενοχλημένοι επειδή η προηγούμενη κυβέρνηση παραμέλησε τις ανάγκες τους. Επειδή ο ίδιος αναγνωρίζει τη σημασία της πολιορκίας της Ακρόπολης,

αποφάσισε να μην συμμετάσχει στην Γ' Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας, αλλά να στείλει αντ' αυτού τον αδελφό του. Του ανακοινώνει την απόφασή του να μεταβεί στην Αθήνα και να ενισχύσει τις ελληνικές δυνάμεις.

10 Απριλίου 1827: Ο Κόχραν περιμένει πυρπολικά από τον Πόρο, την Ύδρα και τις Σπέτσες. Αναφέρει οδηγίες για τον εξοπλισμό των κανονιοφόρων. Τα στρατεύματα του στρατηγού Νικήτα μαζί με τους Κρανιδιώτες θα επιβιβαστούν στα τρία πλοία που βρίσκονται στο λιμάνι, αν φτάσουν μέχρι την επομένη. Σε αντίθετη περίπτωση τα σκάφη θα σταλούν στο Αμπελάκι και θα αναμένουν διαταγές. Όταν τα σκάφη γεμίσουν, θα κατευθυνθούν στο Αμπελάκι.

1 Δεκεμβρίου 1827: Ο Αυγουστίνος Καποδίστριας γράφει στον Κόχραν, με αφορμή την επίσκεψη του L.A.Gosse. Εκφράζει τη λύπη του που του έδωσε μόνο 1.500 τάλιρα. Ελπίζει ότι ο αδελφός του θα φθάσει στην Ελλάδα πριν το τέλος του έτους. Του έγραφε ότι μάλλον θα επιβιβαστεί στη Μασσαλία ή την Αγκώνα, σε κάποιο βρετανικό ή γαλλικό πολεμικό πλοίο. Ο ίδιος πιστεύει ότι θα προτιμήσει την Αγκώνα, γιατί κάποιος φίλος του τον περιμένει στη Μπολόνια. Ανυπομονεί να φτάσει ο αδελφός του στην Ελλάδα, γιατί η κατάσταση είναι τεταμένη στην Αλβανία και την Ήπειρο. Τον πληροφόρησαν ότι ξέσπασαν αψιμαχίες μεταξύ Τούρκων και Χριστιανών στη Νιβίτσα και επικρατεί ένταση.

15 Δεκεμβρίου 1827: Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ενημερώνει τον Κόχραν από το στρατόπεδό του στη Μεσσηνία για την οργάνωση της αντίστασης στον Ιμπραήμ. Στα στρατόπεδα της Πάτρας και του Αιγίου (Βοστίτζα) επικεφαλής είναι ο γιος του Γενναίος και ο

Δημήτρης Πλαπούτας (Κολιόπουλος). Ζητάει να του στείλει τρόφιμα και πολεμοφόδια.

12 Φεβρουαρίου 1828: Ο Κόχραν φτάνοντας στο Λονδίνο δήλωσε ότι ήλθε από τον Πόρο, που δεν είναι μέρος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και του επέτρεψαν να παραμείνει λιγότερες μέρες σε καραντίνα. Ο W. Bors τον ενημερώνει ότι ο Πόρος θεωρείται μέρος της αυτοκρατορίας και άρα πρέπει να επιστρέψει σε καραντίνα τον προβλεπόμενο αριθμό ημερών. Με άλλη επιστολή ίδιας ημερομηνίας ο Κόχραν αναγγέλλει την άφιξή του στην Αγγλία μετά από ταξίδι ενός μηνός. Ελπίζει ότι η άφιξή του θα συμβάλλει στην ειρήνευση της Ελλάδας. Η αναχώρηση του εχθρικού στόλου με 15.000 στρατιώτες και η ταχεία εκκένωση των φρουριών που είχαν οι Αιγύπτιοι, του επέτρεψε να ταξιδέψει στην Αγγλία.

6 Δεκεμβρίου 1828: Ο Κόχραν απαντάει στον Καποδίστρια ότι διορίστηκε ως αρχηγός των ναυτικών δυνάμεων της Ελλάδας από την Γ' Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας. Εφόσον ο Καποδίστριας δεν τον έπαυσε, έχει το δικαίωμα να υψώνει το λάβαρο του αξιώματός του σε όποιο πλοίο επιβιβάζεται. Ωστόσο, δεν κατανοεί, γιατί ο Καποδίστριας διαμαρτύρεται για τους έξι ναύτες που έφερε μαζί του, αφού αντικαθιστούν όσους εγκατέλειψαν το πλοίο χωρίς άδεια. Είχε ήδη λάβει από τον Χέυδεν την πρόταση να ταξιδέψει με ρωσικό πλοίο αλλά ευχαριστεί τον Καποδίστρια για το ενδιαφέρον. Εκφράζει, επίσης, την ικανοποίησή του για την παραπομπή σε δίκη του Ανδρέα Μπούτη, καπετάνιου της «Περσεφόνης». Θα προτιμούσε να ταξιδέψει με ελληνικό πλοίο, αλλά η «Περσεφόνη» βρίσκεται σε πολύ κακή κατάσταση και φοβάται. Εφόσον όμως η Ελλάδα δεν χρειάζεται τις

υπηρεσίες του, δεν είναι πλέον αναγκαία η παρουσία του. Του ζητάει, όμως, να τον απαλλάξει από τα καθήκοντά του με επίσημο έγγραφο.

Δεν χρειάζεται να υπογραμμίσουμε ότι η αξία της συλλογής του αρχείου Κόχραν του ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδου είναι τεράστια, όπως κάθε συλλογή πρωτογενούς υλικού. Η προσέγγιση των εγγράφων και των επιστολών που περιλαμβάνει, είναι ένα ταξίδι φωτός στις πηγές της Ελληνικής Ιστορίας, που με την απόσταση του χρόνου γίνεται με ασφάλεια, νηφαλιότητα και αντικειμενικότητα για το πρόσωπο του Κόχραν. Όπως, σημειώνεται, ο Κόχραν *«συνέβαλε στη συμφιλίωση των αντιμαχόμενων παρατάξεων και στην εκλογή του Καποδίστρια, ενώ ενίσχυσε και το φιλελληνικό κίνημα. Ωστόσο η συνεισφορά του στον αγώνα παραμένει αμφιλεγόμενη, καθώς απέτυχε σε βασικές επιχειρήσεις»*. Αυτές βέβαια ο ίδιος τις απέδωσε *«σε έλλειψη πόρων, απειθαρχία και πολιτικές έριδες»*.

Σερ Ρίτσαρντ Τσωρτς - Sir Richard Church (1785 – 1873)

Γεννήθηκε στο Κορκ της Ιρλανδίας. Σε ηλικία 16 ετών κατατάχθηκε στον βρετανικό στρατό. Την περίοδο της δράσης του στα Επτάνησα, με άδεια της βρετανικής κυβέρνησης, ίδρυσε τα ελληνικά τάγματα, όπου συμμετείχαν, μεταξύ στρατιωτών και αξιωματικών, ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης και άλλοι Έλληνες αγωνιστές. Το 1826, συγκλονισμένος από την πολιορκία του Μεσολογγίου, ο Τσωρτς αποφάσισε να προσφέρει τις υπηρεσίες του στην Ελληνική Επανάσταση.

Στις 26 Φεβρουαρίου 1827, ημέρα που δεν έγινε συνεδρίαση στην Ερμιόνη, ο Κολοκοτρώνης πήγε με ορισμένους άνδρες στο Πόρτο Χέλι για να συναντήσει τον γνώριμό του Τσωρτς και να έλθουν μαζί στην Ερμιόνη. Ήθελε να συζητήσουν πως θα μπορούσε, αναλαμβάνοντας κάποιο αξίωμα, να βοηθήσει την Επανάσταση. Βαθύτερη, όμως, επιθυμία εκείνου του Φιλέλληνα ήταν να συμβάλει στον τερματισμό των διενέξεων μεταξύ των δύο αντιπάλων παρατάξεων, ώστε να επιτύχουν τη συμφιλίωση.

Τον Μάρτιο του 1827 η Γ' Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας τον διόρισε αρχιστράτηγο των δυνάμεων της ξηράς, ύστερα από πρόταση του Κολοκοτρώνη. Άλλοι, όμως, υποστηρίζουν ότι η υποχώρηση του Κολοκοτρώνη δεν ήταν τόσο εύκολη όσο εκείνη του Μιαούλη που παρέδωσε την αρχηγία των ναυτικών δυνάμεων στον Κόχραν, όπως ήδη έχουμε αναφέρει.

Ο Π. Γ. Ρόδιος σε μονόφυλλη επιστολή του από τον Πόρο με ημερομηνία 17 Μαρτίου 1827 αναφέρει στον Κωλέττη ότι οι πληρεξούσιοι του Καστρίου και της Αίγινας αναγκάστηκαν να συμβιβαστούν και να συνέλθουν στον Δαμαλά. Προσθέτει τις φιλονικίες των πληρεξουσίων των δύο συνελεύσεων και την απόφαση να ανατεθεί στον Τσωρτς η γενική αρχηγία των ελληνικών όπλων.

Στις 23 Απριλίου 1827, μετά τον θάνατο του Καραϊσκάκη, ο Τσωρτς παρακινεί τους στρατιώτες να δείξουν γενναιότητα και άμιλλα. Ο Κόχραν υπόσχεται ανταμοιβή σε όσους είναι πιο πρόθυμοι. Στις 13 Αυγούστου 1827, ο Τσωρτς από τη Ναύπακτο ζητάει από τον Κόχραν, σε περίπτωση ανταλλαγής αιχμαλώτων, να μεριμνήσει για την απελευθέρωση της οικογένειας Φαλάνη (Πάνος, σύζυγος Ελένη, τέκνο Αθανάσιος), που βρίσκονται στην Πρέβεζα και του καπετάνιου Γιάννη Φαρμάκη, που είναι κυβερνήτης πλοίου του Χασάν από την Κύπρο.

Ο Τσώρτς παρέμεινε στην Αθήνα μέχρι τον θάνατό του στις 15 Μαρτίου 1873. Η κηδεία του έγινε «δημόσια δαπάνη» και η ταφή του στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών. Στον Φιλέλληνα γέροντα Στρατηγό «λόγο Επιτάφιο» εκφώνησε ο Ιωάννης Γεννάδιος, ο οποίος μεταξύ άλλων ανάφερε: *«Ο μεν ασίδιμος ανήρ εξεπλήρωσε την ιερά αυτού αποστολήν αφιλοκερδώς, εντίμως, ενδόξως, αναπαύεται δε νυν εν ευφροσύνη...»*. Την πομπή της κηδείας του Ρίτσαρντ Τσωρτς παρακολούθησε πεζή ο ίδιος ο Βασιλιάς.

Ο Τσωρτς ήταν απ' αυτούς που τελικά υποστήριξαν την ανάληψη της αρχηγίας του ελεύθερου ελληνικού κράτους από τον Καποδίστρια. Μετά την ίδρυση του ελληνικού βασιλείου έλαβε την ελληνική ιθαγένεια, ενώ ιστορική έχει μείνει η στάση του στη διαμάχη της Εθνοσυνέλευσης του 1844, όταν αποκάλυψε τους αντιπάλους του «γκαιντούρια», τη μοναδική ελληνική λέξη που χρησιμοποίησε στην αγόρευσή του.

Ιωάννης Γαβριήλ Εϋνάρδος - Jean – Gabriel Eynard (1775 – 1863)

Ήταν Ελβετός τραπεζίτης γεννημένος στη Λυών της Γαλλίας το 1775. Το 1814-1815 συμμετείχε στο συνέδριο για την Ειρήνη στη Βιέννη, ως μέλος του Ανώτατου Συμβουλίου της Γενεύης. Εκεί του δόθηκε η ευκαιρία και ανέπτυξε φιλικούς δεσμούς με τον αντιπρόσωπο του Τσάρου, Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος στήριξε τα αιτήματα των Ελβετών.

Από την πρώτη στιγμή ο Εϋνάρδος υποστήριξε με θέρμη την ελληνική υπόθεση, πρωτοστατώντας, από το καλοκαίρι του 1821, στην ίδρυση της πρώτης φιλελληνικής επιτροπής στη Γενεύη. Μετά την εγκατάσταση του Καποδίστρια το 1822 στη Γενεύη, ο Εϋνάρδος συνεργάστηκε στενά με τον Έλληνα διπλωμάτη για την προώθηση των ελληνικών δικαίων. Τα επόμενα χρόνια, ως μια προβεβλημένη προσωπικότητα του ευρωπαϊκού φιλελληνικού κινήματος, ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα για την έμπρακτη ενίσχυση των επαναστατημένων Ελλήνων εξασφαλίζοντας οικονομική ενίσχυση του αγώνα και αποστολή τροφίμων και πολεμοφοδίων. Οργάνωσε, επίσης, εκδηλώσεις για την ευαισθητοποίηση και διαφώτιση των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων αλλά και της διεθνούς κοινής γνώμης για τον δίκαιο αγώνα των Ελλήνων. Με τους Φιλέλληνες Γκος, Βαλή και Έιδεκ είχε εξαιρετικές

σχέσεις ενώ και αυτοί εκφράζονταν με τα καλύτερα λόγια για τη μεταξύ τους συνεργασία. Λίγους μήνες μετά, τον Μάιο του 1827, η Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας απένειμε στον Εϋνάρδο τιμητικά την ελληνική ιθαγένεια αναγνωρίζοντας τη μεγάλη του προσφορά στον αγώνα των Ελλήνων.

Αργότερα στο πρόσωπο του Ελβετού Φιλέλληνα ο Καποδίστριας βρήκε τον ιδανικό άνθρωπο για την αναζήτηση των αναγκαίων κεφαλαίων και δανείων στην Ευρώπη προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι άμεσες ανάγκες, όπως για παράδειγμα η συγκρότηση των πρώτων θεσμών του υπό σύσταση ελληνικού κράτους. Αλλά και τα επόμενα χρόνια, μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια, ο Εϋνάρδος στάθηκε στο πλευρό της Ελλάδας και ουδέποτε έπαψε να ενδιαφέρεται για τα ελληνικά ζητήματα. Το 1837 σε αναγνώριση της πολυετούς και αδιάλειπτης προσφοράς του στην Ελλάδα, του απονεμήθηκε ο Μεγάλος Σταυρός του Τάγματος του Σωτήρος.

Στις 23 Δεκεμβρίου 1827, ο Εϋνάρδος στέλνει στον Κόχραν 20.000 πιάστρα για τους μισθούς του ναυτικού και 10.000 πιάστρα για τους στρατιώτες του αποβατικού σώματος με την ελπίδα ότι η επιτροπή του Παρισιού θα μπορέσει να πληρώσει άλλα 10.000 πιάστρα.³

Ο Εϋνάρδος απεβίωσε στη Γενεύη στις 5 Φεβρουαρίου 1863. Από τα προαναφερθέντα διαπιστώνεται πως ήταν ένας γνήσιος Φιλέλληνας και η Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης εναπέθετε σ' αυτόν μεγάλες

³Τα πιάστρα ήταν αρχαίο ισπανικό νόμισμα αλλά και υποδιαίρεση της αιγυπτιακής λίρας.

ελπίδες. Στη ΙΑ' συνεδρίαση της 1^{ης} Μαρτίου 1827 διαβάστηκαν τα έγγραφα που είχαν σταλεί από τους διοικητές της Ύδρας (26 Φεβρουαρίου 1827) και τους προκρίτους των Σπετσών (28 Φεβρουαρίου 1827). Το έγγραφο των Υδραίων μεταξύ άλλων «προέτρεπε την Εθνοσυνέλευση να στείλει σχετικό έγγραφο και προς τον μέγαν ευεργέτην της Ελλάδος κύριον Εϋνάρδον», ώστε μαζί με τις φιλελληνικές εταιρείες της Γαλλίας, Ελβετίας και Γερμανίας να στείλουν με κάθε μέσο και όσο πιο γρήγορα μπορούν τα χρήματα που θα συγκεντρώσουν προκειμένου να ενισχυθεί η ναυτική δύναμη της Ελλάδας. Φυσικά οι προτάσεις και των δύο νησιών έγιναν αποδεκτές.

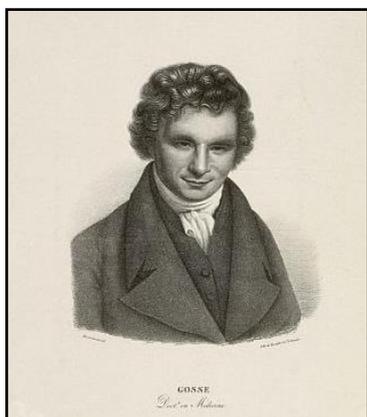
Στη ΙΓ' συνεδρίαση της 3^{ης} Μαρτίου 1827 η Εθνοσυνέλευση έστειλε «Προς τον έκλαμπρον ιππέα Ι. Γ. Εϋνάρδον» ευχαριστήριο έγγραφο (αρ.34), με το οποίο τον ανακηρύσσει επίσημα ευεργέτη της Ελλάδας και τον διαβεβαιώνει πως οι ενάρετες πράξεις του θα είναι από τις ωραιότερες σελίδες της ιστορίας της. Η ευγνωμοσύνη δε «ως προς τον ενάρετον άνδρα όστις δεν αγνοεί, ότι είναι θεού ίδιον το ευεργετείν» θα είναι παντοτινή. Στη συνέχεια στο ευχαριστήριο αυτό έγγραφο η Εθνοσυνέλευση προτρέπει όλους τους Φιλέλληνες να εξακολουθήσουν να ευεργετούν την Ελλάδα «μέχρι τέλους του ιερού αγώνος της... διπλασιάζοντες τα βοηθήματά τους», ώστε οι Έλληνες να φθάσουν στον τελικό τους σκοπό.

Λουΐς - Αντρέ Γκοσσέ (Γκος) - Louis – Andre Gosse (1791 – 1873)

Γεννήθηκε στη Γενεύη της Ελβετίας από πατέρα φαρμακοποιό. Σπούδασε Ιατρική στο Παρίσι και αναγορεύθηκε διδάκτωρ της

Ιατρικής Σχολής. Μετά την κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 και ενάντια στον Ευρωπαϊκό απολυταρχισμό έγινε μέλος της Φιλελληνικής Επιτροπής της Γενεύης. Σε μια στιγμή ενθουσιασμού αποφάσισε να έλθει στην Ελλάδα και να προσφέρει τις υπηρεσίες του για δύο χρόνια.

Ο Γκος ήταν παράδειγμα ανιδιοτελούς Φιέλληνα που πρόσφερε πολλά στην Ελλάδα παρακινούμενος από τα φιλελεύθερα συναισθήματά του. Θυσίασε την προσωπική του άνετη ζωή για να βοηθήσει του Έλληνες που αγωνίζονταν για την ανεξαρτησία και τα

δικαιώματά τους, ενώ λίγο έλειψε η στάση αυτή να του στοιχίσει την ίδια του τη ζωή.

Για τους φιλελεύθερους κύκλους της Ευρώπης η Ελλάδα ήταν το τελευταίο προπύργιο στη μάχη υπέρ των πολιτικών ελευθεριών μετά την καταστολή των επαναστάσεων στην

Ιταλία και την Ισπανία από την Ιερή Συμμαχία. Δεν πρέπει εξάλλου να ξεχνάμε και την ιδιαιτερότητα του πολέμου που γινόταν ανάμεσα σε δύο διαφορετικούς κόσμους: Τον Χριστιανικό και τον Μουσουλμανικό. Έτσι ο Γκος αποφάσισε να εγκαταλείψει τη λαμπρή του καριέρα και να έρθει στην Ελλάδα, ενώ την τελική απόφαση την έλαβε όταν εξασφάλισε την άδεια της μητέρας του, με την οποία διατηρούσε συχνή αλληλογραφία κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Χώρα μας.

Ο Γκος έφτασε στην Ύδρα στις αρχές Φεβρουαρίου του 1827 ως μέλος τριμελούς επιτροπής που θα διένειμε χρηματική βοήθεια και τρόφιμα στους Έλληνες αγωνιστές. Ο Δημήτριος Υψηλάντης, όταν πληροφορήθηκε την άφιξη του Γκος στην Ύδρα φέρνοντας προμήθειες τροφίμων, έστειλε επιστολή προς τον Γεώργιο Κουντουριώτη ενημερώνοντάς τον ότι στο εξής η φρουρά της Ύδρας θα αντιμετώπιζε την ανάγκη εφοδιασμού τροφίμων, καθώς οι ελλείψεις ήταν μεγάλες στα στρατόπεδα των Ελλήνων.

Την ίδια εποχή ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ζητούσε από τον Γκος πενήντα σακιά αλεύρι. Επίσης στις 6 Φεβρουαρίου 1827ο Αναγνώστης Οικονόμου με επιστολή του από την Ερμιόνη προς τον Γεώργιο Κουντουριώτη, του σύσταινε ν' απευθυνθεί στον Γκος, ώστε να σταλεί αλεύρι στον Γεώργιο Καραϊσκάκη, ο οποίος ύστερα από τις μεγάλες νίκες του είχε γίνει «ίνδαλμα του έθνους». Φαίνεται, όμως, ότι ο Γκος δεν ανταποκρίθηκε άμεσα στην έκκληση του Οικονόμου. Οι δυσκολίες του έργου του, οι κρίσιμες στιγμές που περνούσε το έθνος, οι συνεχείς εκκλήσεις των διαφόρων αρχηγών για τρόφιμα εμπόδιζαν τον Γκος να είναι «συνεπής». Ο Αναγνώστης Παπαγιαννόπουλος εξάλλου, γράφοντας στις 8 Φεβρουαρίου 1827 προς τον Γεώργιο Κουντουριώτη, ζητούσε πάση θυσία την αποστολή αλευριού.

Όταν ο Κόχραν έφτασε επιτέλους στην Ελλάδα, ο Γκος διορίζεται «γενικός επιμελητής» του στόλου. Οι αποθήκες με τη βοήθειά του μεταφέρονται στον Πόρο, όπου δημιουργήθηκε ένας πρόχειρος ναύσταθμος. Ο Πόρος, μάλιστα, περιγράφεται από τον Γκος ως «όαση ηρεμίας» μέσα στην εμπόλεμη Ελλάδα. Η διαχείριση των

εφοδίων για την εξασφάλιση της δίκαιης διανομής τους γίνεται από πενταμελή φιλελληνική επιτροπή.

Παράλληλα, όμως, ο Γκος προσφέρει και τις ιατρικές του υπηρεσίες στους μαχόμενους Έλληνες. Ήταν μάλιστα ένας από τους γιατρούς που προσπάθησαν να σώσουν τον Καραϊσκάκη, όταν λαβώθηκε θανάσιμα στη μάχη του Φαλήρου στις 23 Απριλίου 1827, ημέρα της γιορτής του. Επίσης αντιμετώπισε την επιδημία της πανώλης, που αρχικά ενέσκηψε στην Ύδρα τον Απρίλιο του 1828, από το πλήρωμα του πλοίου «Αφροδίτη», που τη μετέφερε από την Αίγυπτο και σύντομα μεταδόθηκε στις Σπέτσες, τον Πόρο, το Κρανίδι, την Ερμιόνη, ενώ εξαπλωνόταν με γοργούς ρυθμούς και σε άλλους τόπους. Οι προσπάθειες του Γκος στην καταπολέμηση της πανώλης είχαν λαμπρά αποτελέσματα.

Στη Ι' συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης της 27^{ης} Φεβρουαρίου 1827, διαβάστηκε έγγραφο του Καραϊσκάκη που ζητούσε διακόσιες χιλιάδες οκάδες αλεύρι γιατί, όπως έγραφε, χωρίς τροφοδοσία το στράτευμα θα διαλυθεί. Την ίδια μέρα η Εθνοσυνέλευση έστειλε έγγραφο *«Προς τον ευγενέστατον δόκτωρα Γκος»* με το οποίο τον ενημέρωνε ότι η ένδοξη Ακρόπολη των Αθηνών *«κινδυνεύει τον έσχατον κίνδυνον»* και ότι *«η απορία(φτώχεια) του Ελληνικού Έθνους θεραπεύεται από τα σωτηριώδη των Φιλελλήνων βοηθήματα»*. Προέτρεπε δε τον Γκος να στείλει στην Ελευσίνα προς τον Γενικόν αρχηγόν Καραϊσκάκη σαράντα ή πενήντα χιλιάδες οκάδες αλεύρι, που έστελναν οι φιλελληνικές εταιρείες της Ευρώπης. Χωρίς αυτή τη βοήθεια τα στρατόπεδα κινδύνευαν να διαλυθούν. Η κατάσταση,

μάλιστα, των πολιορκημένων (στην Ακρόπολη) ήταν τρομερά κρίσιμη. «Πεινούν και στερούνται από κάθε τι αναγκαίο».

Στη 12^η συνεδρίαση της 14^{ης} Μαρτίου διαβάστηκε η απάντηση, γραμμένη στη γαλλική γλώσσα, του Γκος από την Ύδρα, ο οποίος ανταποκρινόμενος στην έκκληση της Εθνοσυνέλευσης έστειλε στο στρατόπεδο της Αττικής ογδόντα χιλιάδες οκάδες αραβόσιτου. Εξέφραζε δε την ευχή ότι με τα εφόδια αυτά ο Καραϊσκάκης θα μπορούσε να συντηρηθεί για αρκετό καιρό.

Ο Γκος τόνιζε, επίσης, προς τον Πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης Γεώργιο Σισίνη ότι οι προμήθειες που προορίζονται για τον στόλο, παραμένουν άθικτες και θεωρούσε καθήκον του ν' αποφεύγει να τις σπαταλά εφόσον περίμενε από στιγμή σε στιγμή την άφιξη του Κόχραν. Παράλληλα ζητούσε να του αποδοθεί από τους κυρίους Βαλλή και Έιδεκ η ίδια ποσότητα σιτάλευρου, για τις ογδόντα χιλιάδες αραβόσιτου που είχε χορηγήσει.

Στις 7 Αυγούστου 1827 ο Γκος από τον Πόρο στέλνει στον Κόχραν επιστολή του Φαβιέρου, με την οποία του ζητάει μια κανονιοφόρο, για να παραλάβει από την Αίγινα τα κανόνια, που βρίσκονται εκεί ως εγγύηση των χρεών του Heideck. Πιστεύει ότι πρέπει να στείλουν 30 Άραβες αιχμαλώτους στα Μέθανα, για να κατασκευάζουν τούβλα. Στις 8 Φεβρουαρίου 1832 ο Γκος με επιστολή του από τη Γενεύη εκφράζει την ικανοποίηση και τη χαρά του για τη διάψευση της είδησης του θανάτου του Κόχραν. Ενημερώνει δε ότι πήγε στην Αυστρία και την Πρωσία, για να μελετήσει την επιδημία της χολέρας. Απεβίωσε το 1873.

Ετιέν-Μαρτέν Μπαγι (Βαλλή) - E. M. Bailly (1796 – 1837)

Γάλλος Φιλέλληνας γιατρός που πρόσφερε εξαιρετικές υπηρεσίες στον επαναστατικό αγώνα των Ελλήνων. Για τη δραστηριότητά του εκτενείς αναφορές γίνονται στο «Αθηναϊκόν Αρχεῖον» και στο «Ημερολόγιον Δ. Χρησιδίου», όπου ο συντάκτης μās βεβαιώνει ότι στις τακτικές συναντήσεις με τον Βαλλή συζητούσαν πολλά θέματα που αφορούσαν τον αγώνα και τη μελλοντική του έκβαση.

Στις συζητήσεις αυτές συμφωνούσαν και οι δύο ότι για να συνεχιστεί ο αγώνας χρειάζονταν χρήματα και προσπαθούσαν να βρουν

τρόπους για να τα εξοικονομήσουν. Επίσης συζητούσαν και άλλα οργανωτικά θέματα, όπως της συγκρότησης των φιλελληνικών ενώσεων, για τις οποίες στα κράτη της Ευρώπης υπήρχαν νόμοι σχετικοί με τη λειτουργία τους.

Ο Βαλλή ήταν εκείνος που χρηματοδότησε τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, ώστε να ετοιμάσει την Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης. Επίσης, ο ίδιος, ως γιατρός, περιέθαλψε τον Νικητάρα στο Άργος, όταν αρρώστησε από πλευρίτη πολεμώντας στο πλευρό του Καραϊσκάκη εναντίον των Τούρκων στις ανατολικές πλαγιές του Παρνασσού κάτω από αντίξοες συνθήκες.

Στην Ε' προκαταρκτική συνεδρίαση της 24^{ης} Ιανουαρίου 1827, αποφασίστηκε να γράψει ο Κολοκοτρώνης στον Φιλέλληνα κύριο

Βαλλή και να ζητήσει απ' αυτόν ένα μέρος «αλεύρου» από το πλοίο που έφτασε, ώστε και η ανάγκη αυτή της τροφοδοσίας να αντιμετωπιστεί.

Στη Ι' συνεδρίαση της 27^{ης} Φεβρουαρίου 1827 συζητήθηκε το θέμα της ασφάλειας των βοηθημάτων, που στέλνονταν από τους Φιέλληνες. Για τον λόγο αυτό στάλθηκε έγγραφο «Προς τον ευγενέστατον δόκτωρα Βαλλήν», του οποίου η παρουσία εγγυάται τη δίκαιη διανομή, ώστε τα τρόφιμα και τα πολεμοφόδια να σταλούν εκεί όπου υπάρχει άμεση ανάγκη «και ούτω θέλει γενεί μεγίστη η ωφέλεια εις το έθνος».

Ο Βαλλή, εξάλλου, ήταν εκείνος που απέτρεψε τον Έιδεκ να επιχειρήσει να οργανώσει σώμα τακτικού στρατού, όπως επιθυμούσε, εξηγώντας του πόσο δύσκολο ήταν να ενταχθούν οι Έλληνες αγωνιστές και να συνυπάρξουν με Ευρωπαίους Φιέλληνες. Στη ΙΣΤ' συνεδρίαση της 14^{ης} Μαρτίου διαβάστηκε απαντητικό έγγραφο του δόκτορα Βαλλή, που ανέφερε ότι χωρίς την παρουσία του κυρίου Έιδεκ και η δική του συμμετοχή πρέπει να θεωρείται ανωφελής. Ήταν και οι δύο μέλη της Επιτροπής των βοηθημάτων που έστελναν οι γερμανικές φιλελληνικές εταιρείες στην Ελλάδα και η παρουσία τους στη Συνέλευση ήταν αναγκαία. Φαίνεται ότι οι δύο Φιέλληνες είχαν κοινή γραμμή, κυρίως στη διάθεση των οικονομικών πόρων και των πολεμοφοδίων που στέλνονταν από τις φιλελληνικές οργανώσεις. Όταν ενέσκηψε η μεγάλη πανδημία της πανώλης του 1828 στην Ύδρα και στις Σπέτσες, ο Φιέλληνας ιατρός Bailly απευθύνει επιστολή στη γαλλική γλώσσα προς Ιω. Κωλέττη και

του ζητά να συνεννοηθούν και να συνεργαστούν για την αντιμετώπιση της επιδημίας.

Φιλίπ Ζορντάν (Ιορδάνης)- Philippe Jourdain

Γάλλος ευγενής και στρατιωτικός. Ένας ανιδιοτελής Φιλέλληνας που αναμείχθηκε ενεργά υπέρ της Ελλάδας στον απελευθερωτικό της αγώνα, έχοντας τον βαθμό του Συνταγματάρχη.

Το 1822 στο συνέδριο της Βερόνας η προσωρινή Διοίκηση (Κυβέρνηση) της Ελλάδας, που είχε εγκατασταθεί στην Ερμιόνη, εκπροσωπήθηκε από τους Α. Μεταξά, Π. Πατρών Γερμανό, Γ. Μαυρομιχάλη και τον συνταγματάρχη Ιορδάνη. Η ελληνική αποστολή απέτυχε, επειδή η μετάβασή της στη Βερόνα απαγορεύτηκε. Ο Ανδρέας Μεταξάς επικεφαλής αντιπροσωπείας επηρεασμένος από την αποτυχία αυτή και ύστερα από υπόδειξη του Υπουργού των Εξωτερικών του Παπικού Κράτους και την πίεση του Ιορδάνη, έρχεται σε επαφή με τον τοποτηρητή του Μεγάλου Μάγιστρου του Τάγματος Α', Bouska, ο οποίος προτείνει συμμαχία των Ιωαννιτών Ιπποτών με την επαναστατημένη Ελλάδα.⁴

⁴Επρόκειτο για τους Ιππότες που κατείχαν τη Ρόδο από το 1309 ως το 1522, οπότε και εκδιώχθηκαν από τους Οθωμανούς. Εγκαταστάθηκαν στη Μάλτα, την οποία κατέλαβε ο Ναπολέων το 1798 και στη συνέχεια οι Άγγλοι. Έτσι τα μέλη του Τάγματος δεν κατείχαν καμία απολύτως εδαφική έκταση! Αρκετοί από αυτούς, όμως, ήταν υψηλόβαθμα στελέχη ευρωπαϊκών κυβερνήσεων.

Τον Ιούνιο του 1822 ο Α. Μεταξάς εξουσιοδοτεί τον Ιορδάνη να διαπραγματευτεί με τη Διοικητική Επιτροπή του Τάγματος των Ιωαννιτών στο Παρίσι και ο Γάλλος Φιλέλληνας, που ήταν μέλος του Τάγματος, υπογράφει μια προσωρινή συνθήκη συμμαχίας με τους Ιωαννίτες «εν αγνοία» της Ελληνικής κυβέρνησης. Η συνθήκη προέβλεπε σε Ιωαννίτες Ιππότες να παρέχουν στην Ελλάδα οικονομική και στρατιωτική βοήθεια και ως αντάλλαγμα να τους δοθούν ένα ή περισσότερα νησιά κατά προτίμηση η Ρόδος, η Κρήτη ή η Κύπρος. Πάντοτε οι Ιωαννίτες επεδίωκαν να έχουν εδαφικό χώρο στα Νησιά του Αιγαίου, ο οποίος τους ήταν απαραίτητος για να επανιδρύσουν το κράτος τους, που μετά την απώλεια της Μάλτας, το 1798, είχε πάψει να υφίσταται.

Ο Ιορδάνης, πλοίαρχος του Γαλλικού Ναυτικού, ικανοποιημένος από την υπογραφή της συνθήκης αυτής πίστευε ότι η προώθηση του τάγματος των Ιωαννιτών στο Αιγαίο θα εμπόδιζε την μονοπώληση του εμπορίου από την Αγγλία. Η συμφωνία υπεγράφη στις 10 Ιουλίου 1823. Στη συνέχεια ο κόμης Ιορδάνης επέστρεψε στην Ελλάδα. Μετά από διάφορες παρασκηνακές ενέργειες ο Μαυροκορδάτος, ως πρόεδρος της Προσωρινής Διοίκησης, εκτιμώντας μάλλον σωστά τα γεγονότα, απέφυγε να επικυρώσει τη συμφωνία μεταξύ του Ιορδάνη και των Ιωαννιτών. Οι τελευταίοι στην ουσία δεν ήταν παρά απατεώνες που προσπαθούσαν να επωφεληθούν από τη δυσχερή θέση της Ελλάδας, αφού ούτε χρήματα είχαν να διαθέσουν ούτε στρατιωτική δύναμη. Εξ αιτίας αυτών των γεγονότων ο συνταγματάρχης Ιορδάνης έπεσε στη δυσμένεια της Διοίκησης της Ελλάδος για κακούς χειρισμούς.

Στη ΙΖ' (τελευταία) συνεδρίαση της 17^{ης} Μαρτίου 1827 διαβάστηκε αναφορά του Γάλλου Φιλέλληνα συνταγματάρχη Ιορδάνη, γραμμένη στη γαλλική γλώσσα, με συνημμένη παράλληλη μετάφραση στα ελληνικά. Με την αναφορά του αυτή πληροφορούσε την Εθνοσυνέλευση ότι: Για λόγους πολιτικούς έλαβε διαταγή από την Προσωρινή Διοίκηση να εγκαταλείψει την Ελλάδα. Αυτός, όμως, παρέμενε σε ελληνικά νησιά και αγωνιζόταν επί 18 μήνες για την ακύρωση της διαταγής αλλά και υπέρ των συμφερόντων της Ελλάδας. Η Εθνοσυνέλευση εξέτασε διεξοδικά τα όσα η αναφορά περιλάμβανε και αποφάσισε τα εξής: Αναγνώρισε τον έντιμο χαρακτήρα του άνδρα, την αγάπη του προς την Ελλάδα, έκρινε ότι το αίτημά του ήταν καθόλα δίκαιο και του έδωσε το δικαίωμα να παραμείνει στη Χώρα, να περιφέρεται σε όλη την επικράτεια και να απολαμβάνει της προστασίας των νόμων. Τέλος, αποφασίσθηκε ο Γραμματέας της Συνέλευσης να αναλάβει να αποστείλει στον ενδιαφερόμενο αντίγραφο αυτής της απόφασης.

Καρλ Βίλχελμ φον Χάιντεκ (Έιδικ) – Karl Wilhelm Freiherr von Heideck (1788 – 1861)

Γεννήθηκε στις 6 Δεκεμβρίου 1788 στο Sarralbetης Γαλλίας και ήταν γιος Γαλλοελβετού αξιωματικού, ερασιτέχνη ζωγράφου. Το 1801 ξεκίνησε σπουδές στη Στρατιωτική Ακαδημία του Μονάχου. Το 1805, αφού πολιτογραφήθηκε Βαυαρός, κατατάχθηκε στον βαυαρικό στρατό και έλαβε μέρος, ως υπολοχαγός πυροβολικού, στους πολέμους εναντίον της Αυστρίας και της Πρωσίας. Παράλληλα, όμως, είχε σπουδές και στη Σχολή Καλών Τεχνών της Ζυρίχης.

Ο Έιδεκ επί πολλά χρόνια θήτευσε στο πλευρό του βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου του Α', πατέρα του Όθωνα, του μετέπειτα βασιλιά της Ελλάδας, ο οποίος διακατεχόταν από ειλικρινή, φιλελληνικά συναισθήματα, που τα εκδήλωνε ανοικτά από τη στιγμή που ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση. Ενδεικτική αυτής της στάσης του Λουδοβίκου είναι η ιστορική αναφορά ότι, μόλις πληροφορήθηκε τη νίκη του Καραϊσκάκη στη μάχη της Αράχοβας (18-24 Νοεμβρίου 1826) αναφώνησε με ενθουσιασμό: «Ανεστήθη η Ελλάς μου!». Ο Έιδεκ, ως έμπιστος του Λουδοβίκου, επηρεάστηκε έντονα από τα φιλελληνικά του συναισθήματα. Ο ίδιος ο Βαυαρός μονάρχης σε επιστολή του προς τον Καποδίστρια, στις 12 Αυγούστου 1826, ανέφερε την επιθυμία του Έιδεκ να έλθει ο ίδιος στην Ελλάδα και μαζί με αυτόν (τον βασιλιά) αξιωματικοί του στρατού του με τη βαυαρική στολή και με μισθό που θα καταβαλλόταν από τη μοναρχία. Η βαυαρική φιλελληνική αποστολή έφτασε τελικά στην Ελλάδα το φθινόπωρο του 1826 και συντονίστηκε με τους ηγέτες του ευρωπαϊκού φιλελληνικού κινήματος.

Ο Έιδεκ είχε φθάσει στην Ελλάδα με χρήματα, πολεμοφόδια και ξεκάθαρο σχέδιο να οργανώσει ένα μικτό σώμα τακτικού στρατού από Έλληνες και Φιλέλληνες άνδρες. Ήταν, μάλιστα, πρόθυμος να πολεμήσει και υπό τις διαταγές των Ελλήνων οπλαρχηγών, προκειμένου να επιτύχει η αποστολή του και όχι οι στενές προσωπικές του φιλοδοξίες. Οι ιδέες του, όμως, αυτές δεν ήταν

εύκολο να πραγματοποιηθούν, γεγονός που του επεσήμαναν και άλλοι Φιλέλληνες. Τελικά ο Έιδεκ έθεσε τον εαυτό του στην υπηρεσία του Αγώνα και αποφάσισε να παραμείνει διακριτικά στο πλευρό των Ελλήνων αγωνιστών.

Μετά την αποτυχία του Φαλήρου και την παραίτηση του Γόρδων(α), έγινε πρόταση στην ελληνική κυβέρνηση να δώσει μια ευκαιρία στον Έιδεκ να αναμειχθεί ενεργά στον αγώνα, καθώς είχε οραματιστεί να βοηθήσει τους Έλληνες στην επίπονη προσπάθεια να απελευθερωθούν και να οικοδομήσουν το νέο ελληνικό κράτος. Τελικά συνδέθηκε με τον Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος δέχθηκε με ευγνωμοσύνη την προσφορά του, αφού αναζητούσε άξιους συνοδοιπόρους στο όραμά του. Πραγματικά ένας τέτοιος άνθρωπος ήταν ο Έιδεκ!

Το όνομα του Έιδεκ ακούστηκε στη ΙΣΤ΄ συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης στις 14 Μαρτίου 1827 από τον Γάλλο ιατρό Φιλέλληνα, Βαλλή. Φαίνεται, μάλιστα, ότι τους δύο άνδρες τους συνέδεε κοινό όραμα και αμοιβαία εμπιστοσύνη. Το καλοκαίρι του 1827ο Καποδίστριας διόρισε τον Έιδεκ διοικητή του Ναυπλίου, που ήταν τότε πρωτεύουσα της Ελλάδας, ιδιαίτερα ικανοποιημένος, από τις υπηρεσίες που πρόσφερε στο νεοσύστατο Ελληνικό κράτος. Γι' αυτό στις 26 Φεβρουαρίου 1828 έστειλε επιστολή προς τον βασιλιά Λουδοβίκο Α΄ ζητώντας να επιτρέψει στον έμπιστό του συνεργάτη να παραμείνει για έναν ακόμη χρόνο στην Ελλάδα. Στη συνέχεια ο Έιδεκ ανέλαβε και τη θέση του φρούραρχου της Αργολιδοκορινθίας. Ωστόσο λόγω της κλονισμένης υγείας του επέστρεψε στην πατρίδα

του, το Μόναχο, στις 23 Αυγούστου 1829 και επανήλθε στην Ελλάδα το 1833, ως μέλος της αντιβασιλείας του Όθωνα.

Τέλος, να σημειώσουμε πως σημαντικό είναι και το συγγραφικό έργο που αναφέρεται αποκλειστικά σε γεγονότα που έλαβε μέρος ή ήταν αυτόπτης μάρτυς, πλαισιωμένο από το ζωγραφικό του έργο που αποτυπώνει πρόσωπα και τόπους.

Ο Φιλελληνισμός στην Ευρώπη

Το φιλελληνικό κίνημα οδήγησε εκατοντάδες Ευρωπαίους εθελοντές να καταταγούν στις επαναστατικές δυνάμεις των Ελλήνων, να σταθούν δίπλα τους και να πολεμήσουν μαζί τους.

Αξιοσημείωτη, όμως, ήταν και η προσφορά των φιλελληνικών εταιρειών που οργανώθηκαν στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης. Στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε την οργάνωση του Φιλελληνισμού σε δώδεκα ευρωπαϊκές χώρες.

Φιλέλληνες αξιωματικοί: Πίνακας από το ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη

Μεγάλη Βρετανία

Ήταν μεγάλος ο αριθμός των Βρετανών Φιλελλήνων που υποστήριξαν αρχικά τον επαναστατικό αγώνα των Ελλήνων, ενώ υπήρξαν Φιλελληνίδες και πολλές γυναίκες Βρετανίδες. Ακόμα είναι γνωστή και η προσφορά της Φιλελληνικής Επιτροπής του Λονδίνου. Ο βρετανικός στόλος είχε πρωταγωνιστικό ρόλο, στην τελική αναμέτρηση που δόθηκε με τον τουρκοαιγυπτιακό στόλο κατά τη ναυμαχία του Ναβαρίνου. Στη συνέχεια οι Βρετανοί βοήθησαν αποτελεσματικά στην οργάνωση του νέου ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους σε όλους τους τομείς.

Ήδη μέσα από τα πρακτικά της Εθνοσυνέλευσης της Ερμιόνης παρουσιάσαμε έξι (5+1) Βρετανούς Φιλέλληνες, με τους οποίους ο Πρόεδρος της Εθνοσυνέλευσης Γεώργιος Σισίνης και οι πληρεξούσιοι αντιπρόσωποι αλληλογραφούσαν ζητώντας την υποστήριξη των Βρετανών στον αγώνα.

Θα ήταν, ωστόσο, παράλειψη αν αναφερόμενοι στον Φιλελληνισμό της Μεγάλης Βρετανίας δεν κάναμε ιδιαίτερη αναφορά στον αριστοκράτη δημοφιλή Άγγλο ποιητή **Λόρδο Βύρωνα** (9/22 Ιανουαρίου 1788 - 6/19 Απριλίου 1824), ίσως τη σημαντικότερη μορφή του Φιλελληνισμού. Κάποιοι θα μιλήσουν για μια τραγική προσωπικότητα. Με ζωή άστατη, γεμάτη σκάνδαλα, οικονομικά και ερωτικά. Θα τον χαρακτηρίσουν τυχοδιώκτη, ηδονιστή, κακομαθημένο και ευκατάστατο αναρχικό, ενώ άλλοι θα τον εγκωμιάσουν. Θα υποστηρίξουν ότι διέθεσε στον αγώνα του 1821 όχι μόνο την περιουσία του αλλά και την ίδια του τη ζωή. Ήρθε στο Μεσολόγγι την παραμονή των Χριστουγέννων του 1823 και πέθανε

Ολόκληρη η Ελλάδα «άκουσε τον ποιητή» και τίμησε με απέραντη ευγνωμοσύνη τον άνδρα ενώ δύο ανδριάντες του κοσμούν την Αθήνα και το Μεσολόγγι. Πρόσφατα βρέθηκε σε δημοπρασία το αγγελτήριο του θανάτου του, που εξέδωσε η Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδος με αρ.πρ.1185 και ημ/νία Μεσολόγγι 7 Απριλίου 1824, υπογεγραμμένο από τον Πρόεδρο του Βουλευτικού Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο.

Ελβετία

Ισχυρό φιλελληνικό κίνημα δημιουργήθηκε και στην Ελβετία. Το πνεύμα της Αρχαίας Ελλάδας, η αλληλεγγύη μεταξύ των χριστιανικών λαών, η πιθανότητα σύναψης εμπορικών σχέσεων μεταξύ Ελβετίας και του νεοσύστατου Ελληνικού κρατιδίου και τέλος η αντίθεση με τις ιδέες της Ιερής Συμμαχίας, ήσαν μερικοί από τους λόγους της ανάπτυξης του φιλελληνικού κινήματος. Σημαντικό ρόλο, όμως, έπαιξαν και οι Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος και Μιχαήλ Σούτσος, οι οποίοι συνδέθηκαν με τον Ελβετό Φιλέλληνα Εϋνάρδο, που διατηρούσε δεσμούς με σημαίνοντα πολιτικά πρόσωπα της Ευρώπης και αλληλογραφούσε με πολλές φιλελληνικές ευρωπαϊκές επιτροπές. Επίσης δεν πρέπει να λησμονούμε πως στην αφύπνιση του ελβετικού Φιλελληνισμού έπαιξε ρόλο και η εκεί παρουσία του Ιωάννη Καποδίστρια.

Η φιλελληνική επιτροπή που ιδρύθηκε στη Βέρνη ήταν η πρώτη της Ευρώπης και έπαιξε σημαντικό ρόλο στη στήριξη του αγώνα. Σε δύο Ελβετούς Φιλέλληνες, στον Εϋνάρδο και τον Γκος, απευθύνονται και

οι πληρεξούσιοι της Γ' Εθνικής Συνέλευσης της Ερμιόνης ζητώντας τους να υποστηρίξουν τον αγώνα.

Γερμανία

Κατά τους επαναστατικούς χρόνους στον χώρο της γερμανόφωνης Ευρώπης υπήρχε μια χαλαρή συνομοσπονδία κρατών με κύρια μέλη της την Αυστρία και την Πρωσία και δευτερεύοντα τη Βαυαρία, τη Δανία κ.λπ. Επικεφαλής της συμμαχίας αυτής ήταν ο περιβόητος Καγκελάριος Μέτερνιχ. Από τους πρώτους μήνες της Επανάστασης η γερμανόφωνη κοινή γνώμη τάχθηκε με το μέρος των Ελλήνων.

Αντίθετα ο Μέτερνιχ, όπως και οι άλλοι ηγεμόνες της συμμαχίας, τήρησαν αρνητική στάση και απέρριπταν κάθε «κίνημα» ανατροπής της «νόμιμης εξουσίας». Εξ αιτίας της πολιτικής αυτής απαγορεύτηκε κάθε φιλελληνική κίνηση σε πολλά γερμανικά κράτη. Όμως υπήρχαν αρκετοί πολιτικοί και διανοούμενοι που τάχθηκαν ανοιχτά υπέρ του επαναστατικού αγώνα των Ελλήνων. Εκφωνούνταν θερμοί φιλελληνικοί λόγοι και γράφονταν φιλελληνικά ποιήματα ενώ παρά τις όποιες απαγορεύσεις το κίνημα του Φιλελληνισμού μεγάλωνε.

Έτσι, αν και η πολιτική του Μέτερνιχ εμπόδιζε με κάθε μέσο την υποστήριξη προς τους Έλληνες, τελικά απέτυχε να μεταβάλει τα φιλελληνικά συναισθήματα της κοινής γνώμης. Με κέντρο τη Στουτγάρδη άρχισαν από το φθινόπωρο του 1821 να λειτουργούν φιλελληνικές επιτροπές, οι οποίες έστελναν εθελοντές στην Ελλάδα και βοηθούσαν οικονομικά τους Έλληνες. Θεωρούσαν ότι ο αγώνας των Ελλήνων ήταν δίκαιος και η Ελληνική Επανάσταση είναι μια

ξεχωριστή περίπτωση, διαφορετική από τις άλλες, καθώς δεν αποσκοπούσε στην ανατροπή της νόμιμης εξουσίας και οι Έλληνες δικαιούνταν μια θέση στην πολιτισμένη Ευρώπη. Στο συνέδριο που έγινε στη Βερόνα στα τέλη του 1822 επικράτησαν και πάλι οι ιδέες του Μέτερνιχ και δόθηκε ψήφισμα που χαρακτήριζε την Ελληνική Επανάσταση «ανόητη και εγκληματική». Έτσι το φιλελληνικό κίνημα στη Γερμανία κλονίστηκε και σχεδόν σταμάτησε έως το 1826, όταν με αφορμή την πτώση του Μεσολογγίου αναζωογονήθηκε και ένα νέο φιλελληνικό ρεύμα δημιουργήθηκε. Φιλελληνικά κόμματα ιδρύθηκαν που ανέλαβαν πρωτοβουλίες, ανάλογες με τις άλλες χώρες, στήριξης του αγώνα των Ελλήνων. Το 1827 ιδρύθηκε στο Μόναχο σωματείο το «Πανελλήνιον» με σκοπό την ανατροφή και προστασία ορφανών παιδιών από την Ελλάδα. Τα αίτια της ανάπτυξης του γερμανικού Φιλελληνισμού θα τα αναζητήσουμε στην κλασική παιδεία που ήταν ιδιαίτερα αγαπητή στη Γερμανία και την καλλιεργούσαν πριν από την Επανάσταση σε συνδυασμό με τον ρομαντισμό της εποχής. Εξάλλου πρέπει να αναφέρουμε και τη δράση των εκεί Ελλήνων σπουδαστών και εμπόρων. Στην Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης έγινε ιδιαίτερη μνεία στον πολιτογραφημένο Γερμανό με γαλλοελβετική καταγωγή Φιλέλληνα, Έιδεκ.

Κάτω Χώρες (Βέλγιο και Ολλανδία)

Η πρώτη φιλελληνική επιτροπή συστήνεται την 7^η Φεβρουαρίου του 1822 στο Άμστερνταμ. Η φιλελληνική δράση στις χώρες αυτές έχει πολλές μορφές και επεκτείνεται μετά την έξοδο του Μεσολογγίου. Όμως η στενή σχέση του Βασιλείου των Κάτω Χωρών με τη ναυτική

δύναμη της Μεγάλης Βρετανίας και τα στρατηγικά συμφέροντα με την Οθωμανική αυτοκρατορία, εμπόδιζαν τη βασιλική οικογένεια να υποστηρίξει ανοιχτά την ελληνική υπόθεση. Επιπροσθέτως η Ολλανδία, έχοντας να αντιμετωπίσει τις φιλελεύθερες κινήσεις ανεξαρτησίας του Βελγίου, δεν έβλεπε με συμπάθεια ανάλογες κινήσεις άλλων χωρών. Μάλιστα, σε δεδομένη στιγμή, ένα μέλος της κυβέρνησης εκφράστηκε ανοιχτά υπέρ των Τούρκων. Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια, η στάση των Ολλανδών απέναντι στην Ελλάδα αλλάζει και γίνεται ιδιαίτερα αρνητική. Ο συνολικός αριθμός των Φιλελλήνων από τις Κάτω Χώρες που προσήλθε στην επαναστατημένη Ελλάδα υπολογίζεται σε είκοσι ένα άτομα ενώ στην Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης ιδιαίτερη μνεία σε Φιλέλληνα από τις Κάτω Χώρες δεν γίνεται.

Γαλλία

Όταν το 1821 ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση αρκετοί ξένοι αξιωματικοί εντάχθηκαν στον ελληνικό στρατό, που μόλις είχε αρχίσει να σχηματίζεται. Ανάμεσά τους βρίσκουμε πολλούς Γάλλους αξιωματικούς ή και απλούς πολίτες, που «καταδικασμένοι σε αδράνεια» για λόγους πολιτικούς, μετά τους ναπολεόντειους πολέμους, βρήκαν ξανά μια ευκαιρία για ...ενασχόληση και προβολή στα πεδία των μαχών.

Ο ρόλος των Γάλλων Φιλελλήνων (αξιωματικών-στρατιωτών), από τα πρώτα χρόνια της Επανάστασης μέχρι τη δολοφονία του Καποδίστρια (1831), παρουσιάζει ιστορικό ενδιαφέρον και η συμβολή τους στον αγώνα, όποιοι και να ήταν οι λόγοι, υπήρξε

εξαιρετικά σημαντική. Οι οργανωτικές τους προσπάθειες, παρά τις αντιδράσεις που συνάντησαν, είχαν πολύ μεγάλη επίδραση στον μετέπειτα οργανωμένο ελληνικό στρατό. Πολλά είναι τα ονόματα των Γάλλων Φιλελλήνων αξιωματικών και σπουδαία η συμβολή τους στον αγώνα. Πολλών τα ονόματα, όπως του Κάρολου Φαβιέρου, του Μάγερ, του Μαιζών(ος) και άλλων, κοσμούν δρόμους της Αθήνας και άλλων μεγάλων πόλεων υπενθυμίζοντας την προσφορά τους, ενώ στο Ναύπλιο υπάρχει μνημείο υπέρ των Γάλλων Φιλελλήνων. Αλλά και η δράση των γαλλικών φιλελληνικών εταιρειών, κυρίως κατά την περίοδο 1824 – 1834, ήταν εξαιρετικά σημαντική στον αγώνα αλλά και στη στήριξη του νεοσύστατου Ελληνικού κράτους. Δύο Γάλλοι Φιλέλληνες, οι Βαλλή και Ιορδάνης, αναφέρονται στις συνεδριάσεις της Γ' Εθνοσυνέλευσης της Ερμιόνης.

Έρανος υπέρ των Ελλήνων: Πίνακας από το ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη

Σουηδία

Στα τέλη του 1821 εκδίδεται στη Στοκχόλμη ένα ανώνυμο φυλλάδιο με τίτλο: «Έκθεση για την απάνθρωπη διαγωγή των βαρβάρων Τούρκων απέναντι στους Χριστιανούς υπηκόους της». Συγχρόνως το φυλλάδιο αυτό παρακινούσε τους αναγνώστες να συνδράμουν την Ελληνική Επανάσταση με κάθε τρόπο και μέσο. Στις αρχές του 1822 έρχονται στην Ελλάδα δύο Σουηδοί αξιωματικοί, ένας ταγματάρχης ειδικός στα οχυρωματικά έργα και ένας υπολοχαγός, που συμμετείχαν στην πολιορκία της Ακρόπολης. Στη συνέχεια ήρθαν και άλλοι Σουηδοί εθελοντές και συνέδραμαν στον αγώνα.

Δανία

Σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες ο Φιλελληνισμός στη Δανία ήταν περιορισμένος. Ίσως αυτό να οφείλεται στην απομόνωση της χώρας από τις εξελίξεις που σημειώνονταν στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες αλλά και στα εσωτερικά της προβλήματα μετά τη συντριβή του συμμάχου της Ναπολέοντα. Σ' αυτά να προσθέσουμε την επιβολή λογοκρισίας στον τύπο και στην παρακολούθηση των ταχυδρομείων, μέτρα που περιόριζαν στο ελάχιστο την ενημέρωση των πολιτών από τις ιδέες που διαδίδονταν ευρέως στην Ευρώπη. Όμως η δεινή κατάσταση των πολιτών της χώρας, που την προκάλεσαν τα σφάλματα των ηγετών της, ευνόησε την υποστήριξη του αγώνα των Ελλήνων. Αφετηρία του φιλελληνικού κινήματος αποτέλεσε ο σύλλογος φοιτητών του Πανεπιστημίου της Κοπεγχάγης που ιδρύθηκε το 1820. Επίσης διάφορα έντυπα δημοσίευαν άρθρα και ποιήματα αφιερωμένα στην Ελλάδα που ερέθιζαν το πνεύμα και

φόρτιζαν τα συναισθήματα των πολιτών της. Το 1827 συστήνεται το «Κομιτάτο για βοήθεια προς τους πάσχοντες στην Ελλάδα», που συγκέντρωσε 16.000 φράγκα και τα έστειλε μέσω του Φιέλληνα Εϋνάρδου στον Καποδίστρια. Τέλος, παρά τη ρητή απαγόρευση σχηματισμού εθελοντικού σώματος για την Ελλάδα με το Β.Δ. της 19^{ης} Σεπτεμβρίου 1821, οκτώ Δανοί αξιωματικοί θυσιάστηκαν για τη λευτεριά της πατρίδας μας.

Πολωνία

Τα νέα που αφορούσαν την εξέγερση και τον επαναστατικό αγώνα των Ελλήνων έφτασαν και στην Πολωνία, που βρισκόταν τότε υπό τριπλή κατοχή (Ρωσική, Πρωσική, Αυστριακή) από γαλλικές φιλελληνικές εφημερίδες και ιδιωτικές επιστολές. Επίσης, δύο πολωνικές εφημερίδες δημοσίευαν άρθρα και διάφορα κείμενα εμπνευσμένα από την Ελληνική Επανάσταση. Τριάντα Πολωνοί έφτασαν στην Ελλάδα και απ' αυτούς έντεκα σκοτώθηκαν ή πέθαναν από άλλη αιτία. Μεταξύ αυτών αναφέρεται και ο Φιέλληνας, Γκραμπόφσκι.

Ιταλία

Με την έναρξη της επανάστασης στην έκδοση «Antologia» της Φλωρεντίας φιλοξενούνταν άρθρα που συνέδεαν το ελληνικό ζήτημα με έναν αγώνα όχι μόνο για ελευθερία και ανεξαρτησία αλλά και για τον Πολιτισμό και την Παιδεία γενικότερα. Κυρίαρχη δε ήταν η αντίληψη ότι η Ελλάδα βρίσκεται μέσα «στον γενετικό κώδικα της Ιταλίας». Σε ένδειξη, μάλιστα, αλληλεγγύης ήρθαν να πολεμήσουν

στην Ελλάδα εκατόν τριάντα δύο Ιταλοί Φιλέλληνες και απ' αυτούς σαράντα δύο είτε σκοτώθηκαν στα πεδία των μαχών είτε πέθαναν από άλλες αιτίες. Ο Ιταλικός Φιλελληνισμός υπήρξε από τα μακροβιότερα φιλελληνικά κινήματα, αφού επεκτάθηκε και μετά την επανάσταση του 1821 καθ' όλη τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα.

Ισπανία

Γεγονότα που είχαν να κάνουν με τα εσωτερικά θέματα της χώρας ιδεολογικά, πολιτικά και πνευματικά συνετέλεσαν ώστε η ανάπτυξη του Φιλελληνισμού στην Ισπανία να γίνει καθυστερημένα και να είναι περιορισμένη. Έτσι η έκκληση της Προσωρινής Διοίκησης της Ελλάδας για βοήθεια, δεν έγινε δεκτή από τους Cortes της Μαδρίτης επικαλούμενοι εσωτερικά προβλήματα. Κύριοι φορείς των Ισπανικών φιλελληνικών κηρυγμάτων ήταν οι πολιτικοί εξόριστοι των διώξεων του βασιλιά Φερδινάνδου και μία μικρή εκδοτική κίνηση που παρουσιάστηκε την περίοδο 1825-1828 με τη δημοσίευση ορισμένων φιλελληνικών κειμένων.

Ρωσία

Η Ελληνική Επανάσταση έθεσε στην τσαρική κυβέρνηση το δίλημμα της διατήρησης της ισχύουσας κατάστασης ή της υποστήριξης των ομόδοξων Ελλήνων. Ωστόσο στην κοινωνία της Ρωσίας η επανάσταση ξεσήκωσε ενθουσιώδεις αντιδράσεις και συναισθήματα με αποτέλεσμα ο ρωσικός Φιλελληνισμός να γίνει κίνημα που επηρέασε ολόκληρο τον ρωσικό λαό. Βέβαια δεν έχουμε πολλούς

Ρώσους Φιλέλληνες που ήρθαν στην Ελλάδα και αγωνίστηκαν στο πλάι των Ελλήνων, όπως Γερμανούς, Γάλλους, Άγγλους και άλλους Ευρωπαίους.

Ψάχνοντας τα αίτια του ρωσικού Φιλελληνισμού μπορούμε να τον αποδώσουμε στους παρακάτω λόγους: Παραδοσιακοί, ιστορικοί δεσμοί των δύο χωρών, ομόθρησκο, οικονομικοί δεσμοί, ένταξη Ελλήνων στη Ρωσική διοίκηση και τον Ρωσικό στρατό, φιλελεύθερη ιδεολογία μεγάλου μέρους της κοινωνίας της Ρωσίας, κοινός αντίπαλος των δύο λαών και ακμάζουσες ελληνικές παροικίες. Οι δραστηριότητες του ρωσικού Φιλελληνισμού εντοπίζονται σε εκείνες που προετοίμασαν την Ελληνική Επανάσταση και εκδηλώθηκαν μέσα στο ίδιο το κράτος, σε εκείνες που εκδηλώθηκαν στις παραδουνάβιες ηγεμονίες με τα γνωστά αποτελέσματα και σε εκείνες που έλαβαν χώρα εντός της επαναστατημένης Ελλάδας. Ας μην ξεχνάμε ότι στην Οδησό συστήθηκε η Φιλική Εταιρεία με τα μέλη της να κινούνται ελεύθερα, με τη σιωπηλή συμπαράσταση των ρωσικών αρχών και να κατηχούν νέα μέλη.

Όταν ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση η Ρωσία έδωσε άσυλο στους καταδιωκόμενους Έλληνες, όπως είχαν πράξει και σ' εκείνους που κατέφυγαν εκεί, μετά την αποτυχία της επανάστασης στις παραδουνάβιες ηγεμονίες. Επίσης Ρώσοι αξιωματικοί και αγωνιστές διακρίθηκαν και στα πεδία των μαχών. Επισημαίνεται, ακόμα, το γεγονός ότι ορισμένοι Έλληνες, πρωταγωνιστές της Επανάστασης του 1821, όπως ο Δημήτριος Υψηλάντης, ζητούσε με την από 26 Αυγούστου 1827 συστατική επιστολή του από τη Σύρο, την προσφορά φιλοξενίας στον Φιλέλληνα Ρώσο αξιωματικό Ρεκά. Ο

παραλήπτης της επιστολής δεν αναφέρεται. Προσφωνείται, όμως, «Εκλαμπρότατος» και υπογραμμίζεται το γεγονός ότι «εδέχθη καλήν ανατροφήν, από φιλελληνισμόν δε κινούμενος ήλθε να προσφέρει τας εκδουλεύσεις του εις την Πατρίδα μας...». Τέλος στην καθοριστική για την τύχη των Ελλήνων ναυμαχία του Ναβαρίνου συμμετείχαν και οι Ρώσοι με οκτώ πλοία.

Ο Φιλελληνισμός εκτός Ευρώπης

Φιλελληνικό κίνημα, όμως, δημιουργήθηκε και εκτός Ευρώπης στην Αμερική και την Ασία. Αναφέρουμε ενδεικτικά τις παρακάτω χώρες.

Αϊτή

Όταν οι Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης έδειχναν να δυσφορούν με την κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης, ένα μικρό νησί-κράτος στον Δυτικό Ατλαντικό, η Αϊτή, ήταν εκείνη που ανταποκρίθηκε πρώτη στην έκκληση για βοήθεια. Η Αϊτή, επίσης, ήταν η πρώτη χώρα που αναγνώρισε την Επανάσταση. Ο Αϊτινός Πρόεδρος ήταν ο μόνος που απάντησε θετικά στην επιστολή που είχε στείλει ο Αδαμάντιος Κοραΐς και άλλοι επιφανείς Έλληνες προς την παγκόσμια κοινότητα ζητώντας βοήθεια και συμπαράσταση. Ο Ζαν Πιερ Μπιναγέ στην απαντητική του επιστολή στις 15 Ιανουαρίου 1822 αναγνώρισε το δικαίωμα των Ελλήνων για αυτοδιάθεση και μίλησε με θερμά λόγια για τον ελληνικό αγώνα λέγοντας μεταξύ άλλων *«Με μεγάλο ενθουσιασμό μάθαμε ότι η Ελλάδα αναγκάστηκε τελικά ν' αρπάξει τα όπλα, για να αποκτήσει την ελευθερία της και τη θέση που της ανήκει ανάμεσα στα κράτη. Πολίτες, μεταφέρετε στους συμπατριώτες σας τις θερμότερες ευχές για την απελευθέρωση που σας στέλνει ο λαός της Αϊτής»*.

Η Αϊτή έστειλε στους Έλληνες σαράντα πέντε τόνους καφέ προς πώληση, ώστε να αγοράσουν όπλα και πολεμοφόδια και εκατό Αϊτινούς εθελοντές. Ωστόσο οι ρομαντικοί εθελοντές δεν έφθασαν ποτέ στην Ελλάδα. Πέθαναν στο μακρινό και μαρτυρικό τους ταξίδι από την άκρη του Ατλαντικού μέχρι τη Μεσόγειο. Η θυσία τους θεωρείται από τις πιο ηρωικές πράξεις που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια της Επανάστασης από ανθρώπους που δεν ήσαν Έλληνες. Γι' αυτό, κατά την άποψή μας, το κράτος της Αϊτής θα πρέπει να είναι το πρώτο που καλείται στην εθνική εορτή της 25^{ης} Μαρτίου και η χώρα μας με κάθε τρόπο οφείλει να το στηρίζει έμπρακτα αναγνωρίζοντας την προσφορά του στον αγώνα του 1821. Άλλωστε, καθώς λέγεται, η αλληλεγγύη είναι νόμισμα εξαργυρώσιμο!

Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Το φιλελληνικό κίνημα ξεκίνησε στις Η.Π.Α. από τον Εδουάρδο Έβερεττ, έναν σπουδαίο ελληνιστή και πολιτικό. Αφορμή ήταν η επιστολή που έστειλαν τον Μάρτιο του 1821 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και οι Μεσσήνιοι πρόκριτοι προς τον αμερικάνικο λαό. Το ενδιαφέρον των Αμερικανών άρχισε σιγά-σιγά να εκδηλώνεται έντονο υπέρ των Ελλήνων από το 1822 ενώ ο αγώνας με τις θυσίες και τα δεινοπαθήματά τους, προκαλούσε τη συμπάθειά τους και τους συγκινούσε ιδιαίτερα. Εξ άλλου τα επόμενα χρόνια στην τοπική βουλή διαφόρων Πολιτειών εκφράστηκαν δημόσια τα φιλελληνικά συναισθήματα και υποστηρίχτηκε η άποψη πως η Ελλάδα είχε θέση ανάμεσα στα ελεύθερα έθνη της οικουμένης. Η

συζήτηση, ωστόσο, που έγινε για μια εβδομάδα στο Κογκρέσο (26 Ιανουαρίου – 2 Φεβρουαρίου 1824) έδειξε, ότι οι αντιδράσεις κατά των Φιλελλήνων ήταν πολύ μεγάλες και η πρότασή τους δεν πέρασε. Γιατί εκτός από εκείνους που ήταν αντίθετοι με τον αγώνα των Ελλήνων υπήρχαν κι άλλοι που ενώ συμπαθούσαν τους Έλληνες φοβούνταν ότι η εμπλοκή τους σε τέτοια ζητήματα, ενδεχομένως, θα οδηγούσε σε πόλεμο με την Τουρκία. Αν όμως οι προσπάθειες των Αμερικανών Φιλελλήνων πολιτικών απέτυχαν, η δράση ορισμένων εξωκοινοβουλευτικών παραγόντων να στηρίξουν τον αγώνα, στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία από τα πρώτα χρόνια της Επανάστασης.

Οι εν λόγω Φιλέλληνες Αμερικανοί ιδιώτες ίδρυσαν κομιτάτα (επιτροπές) κυρίως σε τρεις μεγάλες πόλεις, Νέα Υόρκη, Βοστώνη και Φιλαδέλφεια, που ήταν και τα μεγαλύτερα κέντρα Φιλελληνισμού στην Αμερική, συγκεντρώνοντας χρήματα για να στηρίξουν τον αγώνα των Ελλήνων. Αλλά και σε Πανεπιστήμια π.χ. στο Υαλετης Νέας Υόρκης, οι φοιτητές οργάνωναν εράνους και έστελναν τα χρήματα στο κομιτάτο της Νέας Υόρκης. Το παράδειγμά τους το μιμήθηκαν και πολλές άλλες Σχολές ενώ στις εκκλησίες εκφωνούνταν φιλελληνικοί λόγοι. Ήταν φανερό πως ο ελληνικός λαός ήταν ιδιαίτερα συμπαθής λόγω των προγόνων του, της χριστιανικής του ευλάβειας, του ζήλου για τα γράμματα, του εμπορικού πνεύματος, των ταλαιπωριών και της αγάπης του για την ελευθερία. Γνώριζαν ότι αν οι Έλληνες έχαναν τον αγώνα αυτό, οι αξίες της ανεξαρτησίας, της ελευθερίας και της δικαιοσύνης, η Παιδεία, ο Πολιτισμός και οι Τέχνες θα είχαν υποστεί δεινή ήττα. Στη συγκέντρωση χρημάτων υπέρ των Ελλήνων μεγάλο ρόλο έπαιξαν

και οι ιεροκήρυκες που ζητούσαν την αρωγή των πιστών στις εκκλησίες. Ο Φιλελληνισμός των Αμερικανών, εκτός από τη συγκέντρωση χρημάτων για τον αγώνα, εκδηλώθηκε και με την ανάληψη της ευθύνης, ανατροφής και υιοθεσίας ελληνοπαίδων, που τα περισυνέλλεξαν ιεραπόστολοι και ναυτικοί. Αλλά και Αμερικανοί πολίτες δέχθηκαν και περιέθαλψαν τα ορφανά του αγώνα. Όμως τον ενθουσιασμό των Αμερικανών τον οδήγησε σε ύφεση τόσο η διχόνοια και οι διενέξεις των Ελλήνων οπλαρχηγών όσο και οι ειδήσεις περί πειρατείας των Ελλήνων, οι οποίοι πολλές φορές έκαναν πειρατικές επιθέσεις ακόμα και σε αμερικάνικα πλοία.

Η πτώση του Μεσολογγίου, η οποία έγινε γνωστή στις Ηνωμένες Πολιτείες στα τέλη Ιουνίου του 1826, προκάλεσε θλίψη στον αμερικανικό λαό ενώ ολόκληρος ο αμερικανικός τύπος έπλεξε το εγκώμιο των «ελεύθερων πολιορκημένων» και του ελληνικού ηρωισμού. Τα φιλελληνικά τους συναισθήματα αφυπνίστηκαν εκ νέου και οι ακάματοι Φιλέλληνες βρήκαν την ευκαιρία να διεγείρουν το ενδιαφέρον των συμπολιτών τους για τον αγώνα των Ελλήνων. Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό κρίνουμε αναγκαίο να αναφερθούμε σε δύο Αμερικανούς Φιλέλληνες: τον Τζώρτζ Τζάρβις, ο οποίος πέρασε και από την Ερμιόνη. Μέρος του πολύτιμου αρχείου του μελέτησε ο αείμνηστος Λίνος Μπενάκης και μας παρέδωσε σημαντικές πληροφορίες για τη ζωή του, ενώ εντοπίσαμε και τη φωτογραφία του μετά από πολύχρονες αναζητήσεις.⁵

⁵ Η Εταιρεία Μελετών Ερμιονίδος διατηρεί επικοινωνία με τον σύλλογο Αμερικανών Φιλελλήνων, που στεγάζεται στην οδό Τζ. Τζάρβις.

Ο δεύτερος Αμερικανός Φιλέλληνας ήταν ο Σαμουήλ Χάου, γεννημένος στη Βοστώνη τον Νοέμβριο του 1801. Σπούδασε ιατρική στο Χάρβαρντ και από τη νεαρή του ηλικία ήταν θαυμαστής του Λόρδου Βύρωνα. Στις αρχές του 1825 έφτασε στην Ελλάδα και αμέσως πήγε στην Τρίπολη, όπου συνάντησε τον Μαυροκορδάτο προσφέροντας τις υπηρεσίες του στους αγωνιζόμενους Έλληνες, ως γενικός γιατρός και χειρουργός. Ο Χάου επιστρέφοντας στις 5 Φεβρουαρίου 1828 στις Ηνωμένες Πολιτείες, εξέδωσε σπουδαίο βιβλίο για την Ιστορία της Επανάστασης των Ελλήνων. Αργότερα επανήλθε στην Ελλάδα και έγινε δεκτός από τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. Παρέμεινε στη Χώρα μας μέχρι το 1830.

Τζωρτζ Τζάρβις

Σάμιουελ Χάου

Ινδία

Τα αίτια του φιλελληνικού κινήματος στη χώρα αυτή της Ασίας θα πρέπει να τα αναζητήσουμε αρχικά στην επίδραση του ελληνικού πολιτισμού κατά τις εκστρατείες του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Αλλά και η αποικιακή κατοχή των Ινδιών από τους Άγγλους ήταν ένα ακόμη γεγονός που προδιέθεσε ευνοϊκά τους κατοίκους της ινδικής χερσονήσου στον αγώνα των Ελλήνων έναντι της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Τέλος, οι εμπορικές δραστηριότητες Ευρωπαίων αλλά και Ελλήνων εμπόρων και επιχειρηματιών, τούς έφεραν σε επαφή με τους κατοίκους της χώρας και βοήθησαν σημαντικά στην ευαισθητοποίησή τους για τον δίκαιο αγώνα των Ελλήνων.

Η Γ' Εθνοσυνέλευση προσφεύγει στις φιλελληνικές οργανώσεις

Σε τέσσερις τακτικές συνεδριάσεις η Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης απευθύνθηκε στις φιλελληνικές οργανώσεις. Άλλοτε τονίζοντας το ενδιαφέρον που δείχνουν για την Επανάσταση προκειμένου να εμψυχώσει και τους Έλληνες και άλλοτε επιζητώντας τη βοήθειά τους σε κρίσιμες στιγμές για το αγωνιζόμενο έθνος.

Στην εναρκτήρια Α' συνεδρίαση της 11^{ης} Φεβρουαρίου 1827 «Ο πρόεδρος της Γ' Εθνικής Συνελεύσεως των Ελλήνων» στο με αριθμ. 1 έγγραφο απευθύνεται «Προς το Πανελλήνιον» ανακοινώνοντας «ΣΥΝ ΘΕΩ ΑΓΙΩ» την επανάληψη των εργασιών της Εθνοσυνέλευσης αναφέροντας μεταξύ άλλων: «*Ιδού οι ενάρετοι Φιέλληνες και βασιλείς και μεγιστάνες και λαοί, σας συλλογίζονται, σας ευσπλαχνίζονται όλος ο κόσμος έλαβεν οίκτον δια τας συμφοράς σας και η αυγή της ελπίδας ήδη διασκεδάζει την ομίχλην των δεινών...*».

Στο παραπάνω απόσπασμα τονίζεται με έμφαση ότι όχι μόνον οι απλοί άνθρωποι του κόσμου αλλά και οι πάρα πολύ πλούσιοι και οι κατέχοντες υψηλές θέσεις ακόμα και οι αρχηγοί των κρατών κατανοούν τον δίκαιο αγώνα. Τους ονομάζει, μάλιστα, ενάρετους με στόχο να αποτρέψει από τον κάθε Έλληνα αρνητικές σκέψεις, υποχώρηση, εγκατάλειψη σε κρίσιμες στιγμές και αθέμιτες

συναλλαγές. Σε ολόκληρο, λοιπόν, τον κόσμο υπάρχουν άνθρωποι που αναγνωρίζουν τον αγώνα. Αναγνωρίζουν τα δίκαια για τα οποία αγωνίζεσθε. Σας συμπονούν και δείχνουν κάθε διάθεση προσφοράς και βοήθειας. Σας συλλογίζονται και εκφράζουν συμμετέχοντας τη συμπαραστάσή τους στους πόνους και τις συμφορές σας.

Στη Β' συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης της 14^{ης} Φεβρουαρίου 1827, έγινε πρόταση να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε τα βοηθήματα που στέλνονται από τις φιλελληνικές οργανώσεις της Ευρώπης να μην σπαταλώνται άσκοπα, να μην τα οικειοποιούνται ορισμένοι και μάλιστα με αθέμιτο τρόπο, αφού δεν τους ανήκουν. Το πολύ σοβαρό αυτό θέμα «έμεινεν εις σκέψιν». Ίσως να ήταν και μια προειδοποίηση σ' αυτούς, που ασφαλώς ήσαν γνωστοί στην Εθνοσυνέλευση και κατέφευγαν σε τέτοιες πράξεις.

Στη ΙΓ' συνεδρίαση της 3^{ης} Μαρτίου 1827 η Εθνοσυνέλευση εκτός από το προαναφερθέν υπ' αριθμ. 34 έγγραφο που έστειλε προς τον Φιλέλληνα Ι. Γ. Εϋνάρδο ζητώντας μεταξύ άλλων να βοηθήσει ώστε οι Φιλέλληνες να συνεχίσουν να ευεργετούν την Ελλάδα, έστειλε και το υπ' αριθ. 35 έγγραφο **«Προς απάσας τας κατά την Ευρώπην φιλελληνικάς εταιρείας»**.

Είναι πραγματικά ένα συγκινητικό κείμενο που περιέχει πολλές πληροφορίες και αναφέρει όλους τους ουσιώδεις λόγους για τους οποίους η Ελλάδα ζητεί τη βοήθεια των φιλελληνικών εταιρειών της Ευρώπης. Το παραθέτουμε (έγγρ. αρ. 35) σε ελεύθερη απόδοση.

Στο όνομα της πίστης και της πατρίδας, του πολιτισμού και της παιδείας, της φιλοσοφίας και της ηθικής, οι κραυγές, οι οδύνες και τα δεινά των μαχομένων Ελλήνων έφθασαν... εις τα ακοάς του Χριστιανικού κόσμου.

Οι απανταχού της Ευρώπης Φιλέλληνες συγκινήθηκαν ιδιαίτερα και σεβόμενοι την αξία του ανθρώπου συζητούν και γράφουν, πονούν και δακρύζουν και με κάθε τρόπο και μέσο προσπαθούν να βοηθήσουν την Ελλάδα και να την συμπεριλάβουν στη μεγάλη οικογένεια της χριστιανικής Ευρώπης.

Φιλάνθρωποι, φιλοδίκαιοι και φιλόχρηστοι Φιλέλληνες, όσους από εσάς έχουν αγγίξει τις ψυχές σας. Ο προς την πατρίδα έρωσ και η προς τον πλησίον αγάπη, όσοι έχετε αγανακτήσει από τη δουλεία τετρακοσίων χρόνων, όλοι εσείς που για τον ένα ή τον άλλο λόγο αισθάνεσθε συμπόνοια και ευσπλαχνία μη σταματήσετε να στέλνετε τα βοηθήματά σας. Μη σταματήσετε να θεραπεύετε την πείνα και τη δυστυχία, έως ότου φθάσει το τέλος του αγώνα. Τότε και εσείς θα δρέψετε τους καρπούς των ενεργειών σας και θα έχετε τη συνείδησή σας ήρεμη, γιατί ενεργήσατε με βάση τους ηθικούς κανόνες. Ευγενέστατοι Φιλέλληνες, οι Έλληνες δεν είναι αγνώμονες, δεν έχουν συναισθήματα αναξιοπρέπειας, ούτε είναι άτομα κατώτερης αξίας και ποιότητας. Είναι άτομα που αναγνωρίζουν την ευεργεσία που τους έγινε και αισθάνονται όχι μόνο υπόχρεοι γι' αυτό αλλά προσπαθούν να ανταποδώσουν πολλαπλάσια το καλό, αφού θεωρούν την ευγνωμοσύνη αρετή. Το Ελληνικό Έθνος ήδη διανύει τον έβδομο χρόνο που αγωνίζεται για τα δίκια του και την ελευθερία του. Συγκεντρωμένο δε σ' αυτή τη Γ' Εθνοσυνέλευση με τους

πληρεξούσιους αντιπροσώπους του, αναγνωρίζει τους ευεργέτες, τα σεβαστά μέλη των φιλελληνικών εταιρειών καθώς και όλους τους Φιλέλληνες και διαλαλεί τις ευεργεσίες τους για να τις γνωρίζουν οι επερχόμενες γενιές. Για να ανταποκριθεί όμως στον δίκαιο αγώνα του, επειδή δεν έχει οικονομικούς πόρους και είναι φτωχό σας παρακαλούμε να στείλετε όσο γίνεται γρηγορότερα και πλουσιοπάροχα τα βοηθήματά σας, για να μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε έναν εχθρό με τεράστιες δυνάμεις που απειλεί να μας συντρίψει.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η τελευταία παράγραφος του εγγράφου. Επειδή ορισμένοι Φιλέλληνες ενοχλήθηκαν από τις αγριότητες των Ελλήνων εναντίον των Τούρκων και αποχώρησαν από την Ελλάδα, έρχονται οι πληρεξούσιοι να αναγνωρίσουν τη στάση αυτή σημειώνοντας: *Ευσεβείς Ευρωπαίοι πώς είναι δυνατόν το ελληνικό έθνος μετά από τετρακόσια χρόνια μαρτυρικής δουλείας και βαρβαρότητας να παραμείνει αγνό και ακηλίδωτο; Και φυσικά δεν έπραξε όλα αυτά που του αποδίδονται και τα οποία προφανώς είναι μόνο συκοφαντίες. Το Ελληνικό Έθνος δυστυχώς πίστευε ότι στον δίκαιο αγώνα του είχε φίλους, όχι μόνο τα χριστιανικά κράτη αλλά όλους τους ανθρώπους που έχουν γνώμονα στη ζωή τους τις ηθικές αξίες και καθαρή συνείδηση. Δυστυχώς όμως διαψεύστηκε. Εσείς όμως μην επηρεασθείτε από εκείνους τους εχθρούς της Ελλάδας. Αλλά να εξακολουθήσετε να την βοηθάτε ακούγοντας τον λόγο του Ευαγγελίου: Πάντα ουν όσα αν θέλητε ίνα ποιούσιν υμίν οι άνθρωποι ούτω και υμείς ποιείτε αυτοίς. (Ματθ. Ζ΄12 και Λουκ. Στ΄31). Δηλ. Όλα όσα θέλετε να σας κάνουν οι άνθρωποι, τα ίδια να κάνετε και σεις με εκείνους.*

Ακροτελεύτιες σκέψεις

Σύμφωνα με τα όσα προαναφέραμε, ένα από τα σημαντικότερα θέματα που αντιμετώπισε η Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης ήταν εκείνο της επικοινωνίας με τους Φιλέλληνες και τις φιλελληνικές οργανώσεις της Ευρώπης. Ο πρόεδρος της Εθνοσυνέλευσης Γεώργιος Σισίνης και οι εκατόν σαράντα έξι (146) πληρεξούσιοι (παραστάτες) με εμπνευσμένα όσο και συγκινητικά έγγραφα, όπως είδαμε, απευθύνθηκαν σε Φιλέλληνες και φιλελληνικές εταιρείες ζητώντας την άμεση και πλουσιοπάροχη βοήθειά τους. Ζητούσαν να αποσταλούν τροφές, πολεμοφόδια, όπλα αλλά και στρατιώτες και αξιωματικοί, που θα ενίσχυαν τα ένοπλα σώματα του αγώνα. Σε κάποιους μάλιστα απ' αυτούς που διακρίνονταν για την ανιδιοτέλειά τους, το ήθος και τις γνώσεις τους στα πολεμικά ζητήματα, τούς ανέθεταν τη διαχείριση των οικονομικών καθώς και την οργάνωση των πολεμικών επιχειρήσεων. Παράλληλα, όμως, εκτός από τη βοήθεια που επεδίωκαν οι Έλληνες από τους λαούς της Ευρώπης δήλωναν με παρρησία ότι αισθάνονται και Ευρωπαίοι αποδεχόμενοι το μορφοπλαστικό τρίπτυχο Αρχαία Ελλάδα, Ρώμη, Χριστιανισμός. Επιζητούσαν, λοιπόν, να συμπεριλαμβάνεται η χώρα, μετά την απελευθέρωσή της, μεταξύ των κρατών της Ευρώπης.

Γεννιέται το εξής ερώτημα: Ήσαν άραγε όλοι αυτοί οι άνθρωποι στους οποίους απευθυνόταν η Εθνοσυνέλευση, ικανοί και άξιοι εμπιστοσύνης για την ανάληψη τέτοιων ευθυνών; Μήπως κάποιοι

απ' αυτούς δεν ήσαν τόσο ανιδιοτελείς και τα οικονομικά τους συμφέροντα επηρέαζαν την ανάμειξή τους στην Επανάσταση;

Κάποιοι πληρεξούσιοι, εκφράζοντας τον προβληματισμό τους, ζητούσαν αυτοσυγκράτηση. Μεταξύ αυτών ήταν ο Σπετσιώτης πληρεξούσιος Γκίκας Καρακατσάνης, που με την από 15 Απριλίου 1827 επιστολή του από τον Δαμαλά, έγραφε στον Κωλέττη που βρισκόταν στις Σπέτσες: *«Το πρόβλημα, τόνιζε, δημιουργείται από την επιθυμία των Φιλελλήνων να ανακατεύονται στα ελληνικά πράγματα και την αδυναμία των Ελλήνων να παραμερίσουν τα προσωπικά συμφέροντα προς όφελος της Πατρίδας»*.

Πιστεύουμε, ότι στη σύντομη παρουσίαση των βιογραφικών σημειωμάτων των δέκα Φιλελλήνων που επιχειρήσαμε και στους οποίους απευθύνθηκε η Εθνοσυνέλευση, ο αναγνώστης μπορεί να διαμορφώσει μια πρώτη αντίληψη του θέματος. Ιδιαίτερη, ωστόσο, εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι τόσο οι φιλελληνικές οργανώσεις όσο και ορισμένοι από τους Φιλέλληνες έθεταν ως προϋπόθεση της στήριξης και της βοήθειας τους την ενότητα των πληρεξουσίων και κατ' επέκταση των Ελλήνων. Η διχοστασία και η διαίρεση που επικρατούσε μεταξύ τους, τούς ενοχλούσε και η εμπιστοσύνη τους είχε κλονιστεί. Απαιτούσαν να είναι μονιασμένοι, ομόφωνοι και ενωμένοι στην αντιμετώπιση του κοινού εχθρού. Άλλωστε αυτό το σαράκι της διχόνοιας το επεσήμανε εμφαντικά στον **«Ύμνον εις την Ελευθερίαν»** (στροφές 144 και 145) ο εθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός γράφοντας:

Η Διχόνοια που βαστάει/ ένα σκήπτρο η δολερή

καθενός χαμογελάει, /παρ' το, λέγοντας, και συ!

Και το σκήπτρο που σας δείχνει/έχει αλήθεια ωραία θωριά

μην το πιάστε, γιατί ρίχνει/εις σεδάκρυα θλιβερά.

Αλλά και στο τελευταίο τετράστιχο της **«Ωδής εις τον θάνατον του Λόρδου Μπάιρον»** πάλι την Διχόνοια καυτηρίασε λέγοντας:

Η Διχόνοια κατατρέχει/Την Ελλάδα· αν νικηθεί,

ΜΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΧΕΙ, / τ' όνομά σας ξαναζει.

Κατά την άποψή μας τα σωτήρια γεγονότα για τα οποία πρέπει να μνημονεύεται η Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης ευγνωμονώντας τους πληρεξούσιους είναι τα εξής:

Το **πρώτο** έχει να κάνει με την αναθέρμανση του Φιλελληνισμού στην Ευρώπη που ήδη είχε αρχίσει να κλονίζεται, ενώ οι επιστολές που τους στάλθηκαν αποπνέουν το άρωμα της ευγένειας και της παράκλησης, της ευγνωμοσύνης και του σεβασμού αλλά και της απέραντης αναγνώρισης της προσφοράς τους. Παράλληλα γινόταν έκκληση της κοινής χριστιανικής πίστης και του θαυμασμού που ένιωθε ο κόσμος προς το αρχαίο ελληνικό πνεύμα και τον ελληνικό πολιτισμό. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι στις επιστολές διαφαίνεται ...«δουλικότητα» από την πλευρά των Ελλήνων. Κατά τη γνώμη μας δεν ισχύει, καθώς πιστεύουμε πως μέσα από αυτές απλά έρχονται αβίαστα στο φως αποτυπώματα μιας τυραννικής ζωής και αποκαλύπτεται η λαχτάρα των Ελλήνων, μετά από

τετρακόσια χρόνια δουλείας, για λευτεριά. Να σημειώσουμε, τέλος, και τη μεγάλη συμβολή στη σύνταξη και το περιεχόμενο των επιστολών. του Προέδρου της Εθνοσυνέλευσης Γεωργίου Σισίνη, άνδρα πεπαιδευμένου, οξυδερκή και φιλόπατρι καθώς και του Γραμματέα Νικολάου Σπηλιάδη, φλογερού αγωνιστή.

Το **δεύτερο** είναι «η απαίτηση» των φιλελληνικών οργανώσεων και των Φιλελλήνων της ενότητας των Ελλήνων. Στο αίτημα αυτό ο Πρόεδρος της Εθνοσυνέλευσης τούς διαβεβαίωσε ότι γίνεται σοβαρή προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση και ότι γρήγορα θα φανούν τα θετικά αποτελέσματα.

Σ' αυτό, εκτός των άλλων θέλουμε να πιστεύουμε, όπως και άλλες φορές έχουμε αναφέρει, ότι βοήθησε η ομορφιά της γης και της θάλασσάς μας άρρηκτα δεμένες με την ευγένεια της ψυχής και το φιλήσυχο πνεύμα των προγόνων μας. Τους δύο μήνες που έμειναν στην Ερμιόνη μετάλαβαν την ομορφιά της φύσης, τη γαλήνη του τοπίου και άγγιξαν τη «γεύση των πραγμάτων» με διαφορετική διάθεση. Κατάλαβαν πως είναι προτιμότερο να βρίσκονται λύσεις παρά να δημιουργούνται προβλήματα.

Άνθρωποι καθημερινοί, οι περισσότεροι, έπνιξαν τα παράπονα και τις διαφορές τους, τα μίσση και τα μικροσυμφέροντά τους στα νερά του Ερμιονικού κόλπου. Έτσι, ανάλαφροι, έκαναν με αυτοπεποίθηση το βήμα για σύμπνοια και συναδέλφωση και πορεύτηκαν για την Τροιζήνα, όπου αντάμωσαν τους πληρεξούσιους της Αίγινας.

Αν, λοιπόν, υπάρχει ένα μήνυμα σ' αυτές τις σκέψεις είναι η ανάγκη για παντοδύναμη ανιδιοτέλεια και δυναμική αυτεπίγνωση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αντιφώνηση του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Προκόπη Παυλόπουλου κατά την ανακήρυξή του σε Επίτιμο Δημότη του Δήμου Ερμιονίδας

Κύριε Δήμαρχε,

Σας ευχαριστώ θερμώς για τη μεγάλη τιμή που μου επιφυλάσσετε ανακηρύσσοντάς με Επίτιμο Δημότη σας. Οφείλω δε να προσθέσω -με δεδομένο ότι η ανακήρυξή μου αυτή αφορά όχι το πρόσωπό μου αλλά τον θεσμό του Προέδρου της Δημοκρατίας -πως η άνω τιμή συνοδεύεται, αυτονοήτως, από το χρέος μου να διδάσκομαι κατά την άσκηση των καθηκόντων μου από τη λαμπρή ιστορία του Δήμου Ερμιονίδας, ιστορία αρρήκτως συνδεδεμένη με την πορεία του αγώνα της Εθνεγερσίας του 1821 και, κυρίως, με την συνταγματική θωράκιση του υπό διαμόρφωση Ελληνικού Κράτους. Την αλήθεια της διαπίστωσης αυτής τεκμηριώνει, αμαχητά, το γεγονός ότι ο σημερινός εορτασμός είναι αφιερωμένος στην 190^η Επέτειο της Γ' Εθνοσυνέλευσης του 1827.

Ι. Στο πλαίσιο της συνταγματικής μας ιστορίας το τμήμα εκείνο της Γ' Εθνοσυνέλευσης, το οποίο συνήλθε το 1827 στην Ερμιόνη, έχει βαρύνουσα σημασία για τον εξής, πρωτίστως, λόγο: Σε αντίθεση προς την Α' Εθνοσυνέλευση που συνήλθε στην Πιάδα κοντά στην Αρχαία Επίδαυρο στις 20 Δεκεμβρίου 1821- καθώς και προς την Β' Εθνοσυνέλευση που συνήλθε στο Άστρος στις 29 Μαρτίου 1823- οι οποίες κατέληξαν, αντιστοίχως, στην ψήφιση των δύο πρώτων «προσωρινών» Συνταγμάτων της Επιδαύρου και του Άστρους, η Γ'

Εθνοσυνέλευση είχε δρομολογηθεί προκειμένου να καταλήξει στο πρώτο «οριστικό» Σύνταγμα της Ελλάδας, ήτοι στο μετέπειτα Σύνταγμα της Τροιζήνας. Σύνταγμα το οποίο ψηφίσθηκε, εν τέλει, την 1^η Μαΐου 1827.

α) Ήδη από την 18^η Απριλίου 1823, η Β' Εθνοσυνέλευση είχε προαναγγείλει την Γ' Εθνοσυνέλευση. Και τούτου διότι τότε αποφασίσθηκε «να προσδιορισθή Εθνική Συνέλευσις εις ανάκρισιν του Πολιτεύματος μετά διετίαν». Κατ' εφαρμογή της ως άνω απόφασης, η Γ' Εθνοσυνέλευση συγκλήθηκε για την 25^η Σεπτεμβρίου 1825. Όμως, μετά από πολλές καθυστερήσεις εξαιτίας της κακής τροπής του Αγώνα της Εθνεγερσίας, η Γ' Εθνοσυνέλευση συνήλθε στις 6 Απριλίου 1826 στην Πιάδα.

β) Τον Αύγουστο του 1826 η Γ' Εθνοσυνέλευση διασπάσθηκε, λόγω της ανοιχτής αντιπαράθεσης μεταξύ «αγγλόφιλων» και «γαλλόφιλων». Και η μεν «αγγλόφιλη» τάση του συνήλθε στην Αίγινα, ενώ η «γαλλόφιλη» -στην οποία προστέθηκε η νεοσύστατη «ρωσόφιλη» τάση- συνήλθε στην Ερμιόνη.

1. Η αφορμή της διάσπασης ήταν η εξής: Οι Πληρεξούσιοι που συγκεντρώθηκαν στην Αίγινα υποστήριζαν ότι μόνον η Επιτροπή της Εθνοσυνέλευσης -την οποία είχε συγκροτήσει η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου προκειμένου, μεταξύ άλλων, «να συγκαλέσει εις Εθνικήν Συνέλευσιν τους Πληρεξουσίους» (Ψήφισμα Ε' της 12.4.1826)- είχε το δικαίωμα όχι μόνο να προσδιορίσει τον τόπο της νέας Εθνοσυνέλευσης, αλλά και να προσκαλέσει εκείνους μόνο τους Πληρεξουσίους που είχαν συγκροτήσει την Γ' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου «ως συνέχειαν εκείνης λογιζομένην». Οι Πληρεξούσιοι

στην Ερμιόνη, αντιθέτως, υποστήριξαν ότι: «Η απόφασις της εν Επιδαύρω Εθνοσυνελεύσεως δεν εστηρίζετο ούτε εις το νόμιμο, ούτε εις το δίκαιον και ότι δια τούτον τον λόγον η Συνέλευσις έπρεπε να συγκροτηθή όπου η πλειοψηφία ήθελεν αποφασίσει, και υπό πληρεξουσίων εκ νέου εκλεγμένων». Τελικώς, μετά από πολλές διαμεσολαβητικές προσπάθειες του Άγγλου πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη Στράφορντ Κάνιγκ -πρώτου εξαδέρφου του Τζωρτζ Κάνιγκ- αλλά και Ελλήνων πολιτικών και οπλαρχηγών αποφασίσθηκε από κοινού, στις 17.3.1827, η Εθνοσυνέλευση να συνέλθει στην Τροιζήνα. Αξίζει, συναφώς, να αναγνωσθεί η επιστολή του Γ. Καραιϊσκάκη, με την οποία, επιδεικνύοντας ομοψυχία και συναίνεση, προέτρεψε να συνέλθει η Εθνοσυνέλευση σε τρίτο μέρος, προτείνοντας την Αίγινα ή την Σαλαμίνα. Γράφει, λοιπόν, ο μεγάλος Ρουμελιώτης στρατηγός: «Με απορίαν μας μεγάλην βλέπομεν την αναβολήν της συγκροτήσεως της Εθνοσυνελεύσεως, και ότι μέχρι τούδε λογοτριβείτε περί τόπου, γινόμενοι εις δύο κόμματα οι πληρεξούσιοι του Έθνους, οι μεν εις Αίγιναν οι δε εις Ερμιόνην. [...] δυσαρεστούμεθα βλέποντες αυτά τα δύο κόμματα να διαφέρωνται πρώτον περί του τόπου. Ο τόπος, αδελφοί, δεν είναι όπου να εκτελή τα καλά και συμφέροντα του Έθνους, αλλά τα καλά και απαθή αισθήματα των υποκειμένων και η ομόνοια και αδελφосύνη από τα οποία κρέματα η σωτηρία όλων μας, και είμεθα όλοι αδελφοί και εν Έθνος. Ας λείψη το Πελοποννήσιοι, Νησιώται και Ρουμελιώται, αλλά όλοι να νομιζώμεθα εν ως και είμεθα» (βλ. Πρακτικά της 9^{ης} Προκαταρκτικής Συνεδρίασης της 31.1.1827 της Εθνοσυνελεύσεως της Ερμιόνης).

2. Η Γ' Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης πραγματοποίησε δέκα προκαταρκτικές συνεδριάσεις, από 18 Ιανουαρίου του 1827 ως τις 10 Φεβρουαρίου, και δεκαεπτά τακτικές, που άρχισαν στις 11 Φεβρουαρίου και τέλειωσαν στις 17 Μαρτίου του ίδιου χρόνου. Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η από 11.2.1827 Διακήρυξη της 1^{ης} τακτικής Συνεδρίασης της Εθνοσυνέλευσης, την οποία υπογράφει ο Πρόεδρος της Γ. Σισίνης. Και τούτο διότι ανιχνεύεται σε αυτή «μια απήχησις των ημερών» (όπως θα έλεγε και ο μεγάλος Αλεξανδρινός) των Ηθικών Νικομαχείων και των Πολιτικών του Αριστοτέλους: «Χωρίς αρετής δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν αι Πολιτεΐαι. Αλλ' η αρετή γεννάται από την καλήν Νομοθεσίαν. Και επειδή δι' αυτής οι πολῖται γινόμενοι ενάρετοι τείνουσιν εις τον προς τον όρον της Πολιτικής Κοινωνίας, είτουν εις την ευδαιμονίαν των, η Συνέλευσις αύτη επαναλαβούσα τας εργασίας της έχει κύριον σκοπόν να τελειοποιήση καθ' όσον δύναται το Πολίτευμα του Έθνους [...]». Περαιτέρω, αξίζει να επισημανθεί ότι κατά τις εργασίες της 13^{ης} Συνεδρίασης της Εθνοσυνέλευσης αποφασίσθηκε η βάση του Ελληνικού πολιτεύματος να είναι Κοινοβουλευτική.

3. Ωστόσο, τις εργασίες της Εθνοσυνέλευσης στην Ερμιόνη επισκίασε και απασχόλησε η πολιορκία της Ακρόπολης των Αθηνών. Για τα γεγονότα της πολιορκίας φρόντισε η εδρεύουσα στην Αίγινα Διοικητική Επιτροπή της Ελλάδας, με πρόεδρο τον Ανδρέα Ζαΐμη, να ενημερώνει τους Πληρεξουσίους στην Ερμιόνη, συνοδεύοντας τις επιστολές της με την αλληλογραφία που είχε με τους πολιορκημένους και παρακινώντας τους να προτρέψουν τους οπλαρχηγούς στην Ερμιόνη να εκστρατεύσουν στην Αθήνα (βλ. Πρακτικά της τελευταίας Προκαταρκτικής Συνεδρίασης της

10.2.1827). Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η από 7.2.1827 επιστολή της Εθνοσυνέλευσης προς τους πολιορκημένους της Ακρόπολης των Αθηνών. Και τούτο διότι η επιστολή αυτή σκοπό είχε, μεταξύ άλλων, να αναδείξει την αδιάκοπη πορεία της συνέχειας του Ελληνικού Έθνους. Στην επιστολή αυτή αναφέρονται τα εξής: «Η Συνέλευσις, άμα επαναλαβούσα τας εργασίας της, ευθύς έστρεψεν την προσοχήν της εις την διάσωσιν του φρουρίου των Αθηνών, το οποίο Σεις υπερασπίζεσθε. Η θέσις αύτη είναι και θεωρείται ο προμαχών της Ελλάδος ένδοξος δια τας αρετάς των αθανάτων προγόνων μας, δοξάζεται τώρα και πάλιν, και κάμνει νέαν εποχήν δια της γενναίας και ηρωικής υπεράσπισεώς Σας. Και Σεις, ενώνοντες τα αίματά Σας με τη στάκτην των Θεμιστοκλέων, των Κιμώνων, των Μιλτιάδων, των Αλκιβιαδών, των Αριστειδών, των Περικλέων, παραδίδετε τα όνοματά Σας εις την αθανασίαν, εις τον θαυμασμόν των αιώνων και εις τας ευλογίας των γενεών. Και ενώ η Πατρίς θεωρεί ευγνωμόνως τους αγώνας Σας, η Συνέλευσις φροντίζει δια την σωτηρίαν και υπεράσπισιν και ασφάλειάν Σας και του Φρουρίου» (βλ. Πρακτικά της Α' τακτικής Συνεδρίασης της Γ' Εθνικής Συνέλευσης στις 11.2.1827). Συγκλονιστική είναι και η από 17.2.1827 επιστολή των αγωνιστών του φρουρίου της Ακρόπολης: «Με μεγάλην οικονομίαν και στενοχωρίαν υποφέραμε έως την σήμερον, Μητέρα, αδέλφια, υστερηθήκαμεν από όλα, μόνο ένα σιτάρι ξηρόν μας έμεινε. Ούτε μύλος γερός μας έμεινε να αλέσωμεν ούτε ξύλα να ψήσωμεν, όσα σπίτια και καλύβες οπού είχαμε και εκαθόμαστε μέσα, και αυτά τα χαλάσαμεν και τα εκάψαμεν δια το ψωμί. Τώρα αδέλφια εμείναμεν όλοι εις τα ανοικτά λαβωμένοι και άρρωστοι και επίλοιποι. Οι άρρωστοι αποθαίνουν αδίκως με το να μη έχουν τα αναγκαία τους, σχεδόν τίποτε, τόσον και λαβωμένοι δεν

έχουν ούτε αλοιφή ούτε ξαντό ούτε δεσίματα, αλλά βρωμίζουν και αποθαίνουν. Το λοιπόν αδελφοί, ημείς οι ολίγοι γεροί οπού μείναμεν εις τι να παραστεκόμαστε; Εις τους αρρώστους; Εις τους πληγωμένους; Ή εις το τουφέκι; [...] χανόμεθα αδέλφια» (βλ. Πρακτικά 8^{ης} Συνεδρίασης στις 24.2.1827). Τελικώς, σε μία από τις πιο κρίσιμες στιγμές της Εθνοσυνέλευσης της Ερμιόνης, λήφθηκε η απόφαση, στην 2^η Συνεδρίαση της 14.2.1827, για την αποστολή εκστρατευτικού σώματος 4.500 ανδρών στην Αθήνα υπό την ηγεσία του Ιωάννη Θ. Κολοκοτρώνη, προκειμένου να συνδράμει τους πολιορκημένους.

4. Στις κρίσιμες αυτές στιγμές οι εργασίες της Γ' Εθνοσυνέλευσης στην Ερμιόνη ολοκληρώθηκαν στις 17 Μαρτίου 1827 και οι Πληρεξούσιοι, με πνεύμα πραγματικής εθνικής συμφιλίωσης, συνήλθαν στην Τροιζήνα, όπου την 1^η Μαΐου 1827 ψηφίσθηκε το οριστικό «Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος». Η αισιοδοξία που άρχισε να ξαναγεννιέται μετά τα τραγικά γεγονότα της πολιορκίας της Ακρόπολης των Αθηνών και τις διχαστικές τάσεις, οι οποίες είχαν επικρατήσει το προηγούμενο διάστημα, πέρασε στους στίχους που τραγουδιούνταν σε όλη την επαναστατημένη Ελλάδα «Στην Αιγίνη δε θα γίνει./ Στην Ερμιόνη δεν τελειώνει./ Στο Δαμαλά (Τροιζήνα) πάει καλά./ Εκεί θα τελειωθεί/και η Ελλάδα θα σωθεί» (Ιωάννου Ηρ. Μάλλωση, Η εν Ερμιόνη Γ' Εθνοσυνέλευσις, Αθήναι 1930, σ.18).

II. Το Σύνταγμα της Τροιζήνας κατά γενική ομολογία-και ανεξάρτητα από τις μετέπειτα «περιπέτειες» της εφαρμογής του λόγω αρνητικής συγκυρίας που διαμορφώθηκε- θεωρείται ως ένα από τα αρτιότερα, κυρίως από πλευράς θεσμικών χαρακτηριστικών, Συντάγματα της Ελλάδας. Παράλληλως, ήταν το Σύνταγμα αυτό που άνοιξε τον

δρόμο για την εκλογή του Ιωάννη Καποδίστρια ως πρώτου Κυβερνήτη του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους. Και τούτο διότι το Σύνταγμα της Τροιζήνας προέβλεπε- δίχως όμως να προσδιορίζει τον τρόπο εκλογής του, παραπέμποντας απλώς σε ειδικό εκτελεστικό νόμο- ως επικεφαλής της εκτελεστικής εξουσίας, με ενισχυμένες εξουσίες, μονοπρόσωπο όργανο, τον «Κυβερνήτη», του οποίου η θητεία οριζόταν επταετής. Από τις μεγάλες καινοτομίες τους Συντάγματος της Τροιζήνας επισημαίνονται, ενδεικτικώς, οι ακόλουθες:

α) Πρώτον, η καθιέρωση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας, μέσα από τις διατάξεις του άρθρου 5, και μάλιστα με πρωτοποριακή διατύπωση, της οποίας τα βασικά χαρακτηριστικά διατηρούνται ακόμη και στο ισχύον σήμερα Σύνταγμα του 1975.

β) Δεύτερον, η θέσπιση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών, υπό όρους που απέτρεπαν την «παντοδυναμία» οιασδήποτε εξ αυτών, και κυρίως της εκτελεστικής, δηλαδή του Κυβερνήτη.

1. Θα μπορούσε κανείς να ισχυρισθεί βασίμως ότι στο σημείο τούτο το Σύνταγμα της Τροιζήνας, εμφανώς επηρεασμένο από το Αμερικανικό Σύνταγμα του 1787, υιοθετούσε την θεμελιώδη αρχή της λειτουργίας του Πολιτεύματος μέσω των εγγυήσεων κατάλληλων «θεσμικών αντιβάρων» («checks and balances»).

2. Προς την ίδια κατεύθυνση πρέπει να επισημανθεί ότι το Σύνταγμα της Τροιζήνας, καθιερώνοντας τον κανόνα πως κάθε βουλευτής είχε «το δικαίωμα να ζητή και να λαμβάνη τας αναγκαίας πληροφορίες από τας γραμματείας περί παντός πράγματος συζητουμένου εις την

Βουλή», έθετε τις πρώιμες βάσεις του κοινοβουλευτικού ελέγχου και, εν τέλει, της κοινοβουλευτικής ευθύνης των μελών της εκτελεστικής εξουσίας.

3. Τέλος, η εντυπωσιακά επαρκής για τα δεδομένα της εποχής, κατοχύρωση των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τα οποία θωράκιζε έτι περαιτέρω η για πρώτη φορά καθιέρωση της αρχής της απαγόρευσης της αναδρομικότητας του νόμου. Κατά τα λοιπά -και πιο συγκεκριμένα- το Σύνταγμα της Τροιζήνας έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στις εγγυήσεις της αρχής της ισότητας, υφ' όλες τις σύγχρονες εκφάνσεις με έμφαση σε εκείνη της αναλογικής ισότητας, της ελευθερίας του τύπου, της ελευθερίας της εκπαίδευσης και του απαραβίαστου της ιδιοκτησίας. Αξίζει εδώ να τονισθεί ότι το Σύνταγμα της Τροιζήνας, αναγνωρίζοντας με εντυπωσιακή οξυδέρκεια την κοινωνική πτυχή του δικαιώματος στην ιδιοκτησία, θέσπισε, επίσης πρώτη φορά, διατάξεις περί απαλλοτριώσης.

Κύριε Δήμαρχε,

Με αυτές τις σκέψεις σας ευχαριστώ εκ νέου για την μεγάλη τιμή που μου επιδαψιλεύετε ανακηρύσσοντάς με επίτιμο Δημότη σας. Κυρίως όμως σας ευχαριστώ γιατί, μέσω αυτής της τιμής και των αντίστοιχων μηνυμάτων των πληρεξουσίων της Γ' Εθνοσυνέλευσης οι οποίοι συνήλθαν στην Ερμιόνη, μου δίνετε την ευκαιρία να αναδείξω, για μιαν ακόμη φορά, το δικό μου χρέος, σε συνάρτηση βεβαίως και με το χρέος που αναλογεί σε όλες τις δημοκρατικές Πολιτικές Δυνάμεις της Χώρας μας. Και το χρέος τούτο συμπυκνώνεται στα εξής:

Πριν απ' όλα η Ιστορία του Έθνους μας και του Λαού μας έχει καταδείξει ότι τα μεγάλα και σημαντικά τα έχουμε επιτύχει ενωμένοι, ενώ κάθε διχασμός επέφερε επώδυνα πλήγματα ακόμη και στον Εθνικό μας Κορμό. Έτσι και τώρα έχουμε χρέος, βεβαίως με σεβασμό στην ιδεολογική και πολιτική ιδιαιτερότητα καθεμιάς των δημοκρατικών Πολιτικών Δυνάμεων, να πορευθούμε ενωμένοι για να αντιμετωπίσουμε την βαθιά κρίση που μαστίζει τον Τόπο μας και τον Λαό μας.

Την πορεία μας αυτή προσδιορίζει η αταλάντευτη προσήλωσή μας στον ευρωπαϊκό μας δρόμο, δοθέντος ότι ο δρόμος αυτός μας οδηγεί ασφαλώς στην υπεράσπιση της Πατρίδας αλλά και του όλου Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος, άρα και του αντίστοιχου Ευρωπαϊκού ιδεώδους, του οποίου οι ρίζες είναι, κατά γενική πλέον ομολογία, ελληνικές. Και μέσα σ' αυτό το πλαίσιο θέλω, καταλήγοντας, να τονίσω τούτο: Ο καλλίτερος τρόπος για να τιμήσουμε τα 60 χρόνια από την αφετηρία της Ευρωπαϊκής ένωσης, ιδίως με την ευκαιρία της εμβληματικής Συνόδου Κορυφής της Ρώμης, την 25^η Μαρτίου, είναι να θωρακίσουμε την ενότητά της. Και δεν αρκεί να μείνουμε σε διακηρύξεις. Γιατί ταχύτητες στην ενότητα δεν υπάρχουν. Τούτη την κρίσιμη ώρα η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ανάγκη από πραγματική βούληση και γενναίες αποφάσεις υπεράσπισης του μέλλοντός της. Σ' αυτόν τον δρόμο και προς αυτή την κατεύθυνση η Ελλάδα μπορεί και πρέπει να πρωτοστατήσει. Και θα πρωτοστατήσει.

Μελετώντας τα πρακτικά της Γ' Εθνοσυνέλευσης της Ερμιόνης και ιδιαίτερα τις επιστολές προς τρίτους, εντοπίσαμε δέκα, από τους εκατοντάδες, «εμβληματικούς» Φιλέλληνες που στήριξαν την Ελλάδα, συμμετείχαν ποικιλοτρόπως στον Αγώνα και συνέβαλαν στην απελευθέρωσή της. Αναγνωρίζοντας την προσφορά τους καταγράψαμε τα ονόματά τους, τον ρόλο που διαδραμάτισαν καθώς και τις χώρες, όπου αναπτύχθηκε φιλελληνικό κίνημα, ως ελάχιστο χρέος ευγνωμοσύνης.